

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Ievos Jancevičiūtės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

**Magistro darbas
Privilegiuotų nužudymų baudžiamieji teisiniai aspektai**

Vadovė: doc. dr. Rita Aliukonienė

Recenzentas: prof. dr. Armanas Abramavičius

Vilnius
2016

TURINYS

IŽANGA.....	2
1. NUŽUDYMO SAMPRATA IR RŪŠYS PAGAL LIETUVOS IR KITŲ VALSTYBIŲ BAUDŽIAMUOSIUS ĮSTATYMUS.....	4
2. PRIVILEGIJOTŲ NUŽUDYMŲ SAMPRATA IR ISTORINĖ RAIDA PAGAL LIETUVOS BAUDŽIAMUOSIUS ĮSTATYMUS.....	12
2.1. Privilegiuotų nužudymų istorinė raida pagal Lietuvos baudžiamuosius įstatymus.....	12
2.2. Nužudymo labai susijaudinus samprata.....	16
2.3. Naujagimio nužudymo samprata.....	18
3. NUŽUDYMO LABAI SUSIJAUDINUS SUDĖTIES ANALIZĖ.....	21
3.1. Objektyvieji požymiai.....	21
3.2. Subjektyvieji požymiai.....	30
4. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SUDĖTIES ANALIZĖ.....	39
4.1. Objektyvieji požymiai.....	39
4.2. Subjektyvieji požymiai.....	43
IŠVADOS.....	51
SANTRAUKA.....	53
SUMMARY.....	54
LITERATŪRA.....	55

Ižanga

Teisė į gyvybę yra neabejotinai svarbiausia prigimtinė žmogaus teisė – tai visų kitų žmogaus teisių įgyvendinimo pagrindas, reiškiantis, jog asmuo turi gimti ir egzistuoti iki natūralios mirties.

Teisės į gyvybę apsaugai yra skiriamas neeilinis dėmesys tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 6 straipsnyje yra įtvirtinta nuostata, kad kiekvienas žmogus turi neatimamą teisę į gyvybę, kurią saugo įstatymas¹. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 3 straipsnyje pažymima, kad kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens neliečiamybę². Ta pati idėja suformuluota ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 2 straipsnyje, kuriame teigiama, kad negalima tyčia atimti niekieno gyvybės³. Asmens gyvybės apsaugos svarba įtvirtinta ir nacionalinėje teisėje – Lietuvos Respublikos Konstitucijos skirsnyje „Žmogus ir Valstybė“ 19 straipsnyje nurodoma, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas⁴.

Minėti teisės aktai neabejotinai pripažįsta gyvybę kaip aukščiausią vertybę bei teisinį gėrį, kurio apsauga yra vienas iš svarbiausių baudžiamųjų įstatymų uždavinių, taip įpareigodami valstybes numatyti veiksmingas gyvybės apsaugos priemones *inter alia* nuo nusikalstamų kėsinių.

Temos aktualumas. Pasirinkta tema magistro darbo tema yra aktuali todėl, kad klausimai, kurie susiję su nusikaltimais žmogaus gyvybei yra aktualūs visada – tiek teisės teoretikams, tiek ir praktikams. Ypač dėl to, kad nužudymą privilegijuojančių požymių analizė nėra išsami ar išnagrinėta teoriniame lygmenyje, o ir teismų praktika nepasižymi tokių bylų gausa. Nevisapusiškas ir neišsamus privilegijuojančių požymių ištyrimas daro įtaką netinkamam nusikalstamų veikų kvalifikavimui, o teisingas veikos kvalifikavimas bei požymių ištyrimas bei galiausiai – teisingos bausmės paskyrimas, yra bene svarbiausia teisėtumo ir teisingumo garantija.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Šio darbo tikslas yra atskleisti nužudymą privilegijuojančius požymius, analizuojant jų sampratą ir esminius bruožus, taip pat

¹ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

² Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 9-244.

² Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 9-244.

³ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 32- 1014.

lyginamuoju aspektu aptarti nužudymą privilegijuojančius požymius, kurie įtvirtinti Rusijos, Vokietijos ir Ispanijos baudžiamuosiuose įstatymuose.

Objektas. Pagrindinis šio magistrinio darbo objektas yra nužudymo labai susijaudinus (LR BK 130 str.) ir naujagimio nužudymo (LR BK 131 str.) sudėčių analizė. Darbe bus tiriami minėtus nužudymus privilegijuojantys požymiai, mažinantys šios veikos pavojingumą, numatyti Lietuvos ir kitų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Be to, pateikiama naujagimio nužudymo ir nužudymo labai susijaudinus požymių istorinė raida Lietuvoje galiojusiuose įstatymuose bei lyginamuoju aspektu apžvelgti Rusijos, Vokietijos ir Ispanijos baudžiamieji įstatymai, aktualūs nagrinėjamai temai.

Tyrimo metodai. Analizuojant teisės normų žodinę prasmę, taip pat atskleidžiant privilegijuotų nužudymų sąvoką, apibūdinant šių nusikalstamų veikų sudėčių elementus, buvo naudojami šie aiškinimo metodai – lingvistinis, istorinis, lyginamasis, sisteminis ir loginis. Analizuojant nužudymą privilegijuojančius požymius Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamuosiuose kodeksuose, naudotas lyginamasis ir lingvistinis metodai. Istorinis metodas naudotas apžvelgiant įstatymus, kurie reglamentavo nužudymus, padarytus lengvinančiomis aplinkybėmis. Atskleidžiant magistro darbe iškeltus tikslus, analizuojant nužudymą privilegijuojančių požymių turinį, darant apibendrinimus bei išvadas, taikomas loginis – analitinis metodas.

Darbo originalumas. Šia tema Lietuvoje mokslinių darbų nėra, išskyrus mokslinius straipsnius, skirtus naujagimio nužudymo ir nužudymą labai susijaudinus analizei. Šis darbas originalus tuo, kad jame analizuojami visi privilegijuoti nužudymai, numatyti LR BK.

Svarbiausi šaltiniai: Rašant darbą naudotas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir kiti teisės aktai, susiję su privilegijuotų nužudymu reglamentavimu; Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamosios teisės literatūra, susijusi su nagrinėjama tematika; Lietuvos teismų praktika. Darbe taip pat naudotasi mokslininkų, nagrinėjusių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, tarpukario, sovietinio laikotarpio teisės aktus, darbais ir specialiaja literatūra. Nusikaltimų žmogaus gyvybei reglamentavimo klausimus Lietuvoje yra nagrinėję A. Abramavičius, R. Aliukonienė, A. Milinis, J. Nocius, A. Pėstininkas, V. Piesliakas. Rašant darbą pasiremta ir užsienio baudžiamosios teisės mokslininkų S. V. Borodin, S. Bojarov, S. F. Milikovas, A. Sanjeev darbais.

1. Nužudymo samprata ir rūšys pagal Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus

Teisinės valstybės vienas pagrindinių uždavinių yra užtikrinti žmogaus, jo vertybių ir kitų teisinių gėrių apsaugą nuo neteisėtų kėsinių. Žmogaus gyvybė be abejonės yra pati svarbiausia vertybė, kurios apsaugai reikia skirti daugiausiai dėmesio. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse⁵ (toliau – LR BK) atsakomybė už nusikalstamas veikas žmogaus gyvybei numatyta atskirame XVII skyriuje, pavadintame „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“. Pati pavojingiausia veika – nužudymas, kuris reglamentuotas LR BK 129 straipsnyje.

Vieningos pozicijos baudžiamosios teisės teorijoje nužudymo sampratos klausimu nėra, nes nužudymo sąvoka LR BK pateikta nėra, todėl jos apibūdinimui reikia pasitelkti doktrininį aiškinimą. Lietuvos baudžiamajoje teisėje nužudymu laikomas tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas. Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutarime „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“⁶. Panašiai nužudymą apibūdina ir Lietuvos baudžiamosios teisės specialistai J. Nocius⁷, A. Milinis⁸ ir kt. Pavyzdžiui, A. Klimka, pateikdamas nužudymo sąvoką, terminą „neteisėtas“ keičia „priešingu teisei“⁹.

Pateiktuose apibrėžimuose akcentuojamas nužudymo neteisėtumas ar, kitaip tariant, tokios veikos priešingumas teisei. Taip papildomai pažymima, jog bet koks nužudymas yra neteisėtas.

Baudžiamajoje teisėje yra tam tikrų išimčių, kai gyvybė gali būti atimama ir už tokią veiką asmeniui baudžiamoji atsakomybė nekyla. Tokius atvejus galima apibrėžti kaip *teisėtus* gyvybės atėmimo būdus, kuriais pripažįstami būtinoji gintis, eutanazija, mirties bausmės vykdymas.

Teisė gintis yra viena iš asmens prigimtinių teisių ir įtvirtinta tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu mastu. EŽTK 2 straipsnio 2 dalies a punkte nustatyta, kad gyvybės atėmimas negali būti laikomas prieštaraujančiu nuostatai, jog kiekvieno žmogaus teisė gyventi turi

⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741, su pakeitimais ir papildymais.

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21.

⁷ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 8.

⁸ MILINIS, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamajoje teisėje. *Teisė*, 2006, nr. 59, p. 57-71.

⁹ KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Leidykla „Mintis“, 1964, p. 5.

būti saugoma įstatymo, jeigu tai įvyko neviršijant tokio jėgos panaudojimo, kai tai buvo neišvengiamai būtina ginant kiekvieną asmenį nuo neteisėto smurto¹⁰.

Teisė į būtinąją gintį numatyta ir LR BK 28 str. V. Pavilionis ir R. Merkevičius pateikia tokią būtiniosios ginties definiciją: „būtinoji gintis – tai baudžiamajame ar kitų teisės šakų įstatymuose numatyta ir formaliai atitinkanti baudžiamajame įstatyme numatytos veikos požymius, visuomenei naudinga (socialiai vertinga) ir teisėta veika, kuria asmuo, gindamas save, kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi, padaro užpuolikui žalos ir kuri tokiu būdu šalina tokios veikos pavojingumą ir priešingumą teisei bei suponuoja teisinės atsakomybės už tokią veiką nykimą“¹¹. Baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, jog būtinoji gintis yra „situacija, kai baudžiamojo įstatymo ginamiems interesams žala padaroma ginant save, kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi, jei tuo nebuvo peržengtos būtiniosios ginties ribos“¹².

Kitas teisėto gyvybės atėmimo pavyzdys yra eutanazija. Eutanazija (gr. *eu* 'geras, garbingas' + *θάνατος* 'mirtis') apibrėžiama kaip sąmoningas gyvybės nutraukimas, kuriam būdinga intencija numarinti pacientą, veikiama tik paciento interesų vardan ir esant paciento ar jo atstovo pagal įstatymą prašymui.

Eutanazija skirtingų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose yra įtvirtinta kaip: „tyčinis gyvybės atėmimas (Rusijoje, Latvijoje, Prancūzijoje), kaip tyčinis gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu (Vokietijoje) ir kaip tyčinis gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu ir iš gailesčio (Lenkijoje, Ispanijoje). Kitur eutanazija pripažįstama teisėtu aktu (Olandija, Belgija)“¹³. Vokietijos BK 216 straipsnyje įtvirtintas klasikinis tyčinio gyvybės atėmimo nukentėjusiojo prašymu pavyzdys. Pagal tokį straipsnį atsakys tik toks asmuo, kurio buvo „aiškiai ir rimtai paprašyta“ atimti nukentėjusiam gyvybę, tuo tarpu atėmęs gyvybę aukos sutikimu, o ne prašymu, kaltininkas bus baudžiamas už paprastą arba kvalifikuotą nužudymą¹⁴. Tokį modelį perėmė ir Lietuva.

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ PAVILIONIS, V.; MERKEVIČIUS, R. *Būtinoji gintis: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 39-40.

¹² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 181.

¹³ LIESIS, M. Baudžiamosios atsakomybės už aktyviąją eutanaziją ir padėjimą nusižudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos baudžiamuosiuose kodeksuose. *Teisė*, 2005, nr. 54, p. 28.

¹⁴ Vokietijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 12 15]. Prieiga per internetą. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

Lietuvos Respublikoje eutanazija yra neįteisinta, o atlikus tokius veiksmus, jie būtų kvalifikuojami kaip paprastas arba kvalifikuotas (tuo atveju, jei būtų pripažinta, kad asmuo, atsižvelgiant į jo ligą, buvo bejėgiškos būklės) nužudymas. LR BK yra numatyta atsakomybė už padėjimą nusižudyti – 134 str. Veika kvalifikuojama pagal šį straipsnį, kai yra beviltiškai sergančiojo prašymas. Beviltiškai sergančiu laikomas asmuo, sergantis mirtina ar kita nepagydoma liga, dėl kurios patiria dideles fizines ar moralines kančias ir dėl to nebenori gyventi. Padėjimo nusižudyti baudžiamumas, kol nelegalizuota eutanazija, yra juridiskai ydingas ir antihumaniškas. Juridinis ydingumas pasireiškia tuo, kad šioje sudėtyje faktiškai nėra nukentėjusiojo, o tai yra vienas iš būtinųjų nusikaltimų gyvybei požymis. Beviltiškai sergančiojo laikymas nukentėjusiuoju yra savaime nelogiškas¹⁵.

Analizuojant teisėtus žmogaus gyvybės atėmimo būdus, būtina aptarti mirties bausmę. Ši bausmė buvo taikoma ištisus šimtmečius daugelyje pasaulio šalių. Mirties bausmė – bausmės rūšis, pasireiškianti prievartiniu gyvybės atėmimu nusikaltėliui, kuri gali būti paskirta tik teismo nuosprendžiu ir tik baudžiamojo įstatymo numatytais atvejais¹⁶.

Lietuvoje mirties bausmė taikyta iki 1998 m. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“¹⁷ konstatavo, kad mirties bausmė prieštarauja Konstitucijai. Todėl Lietuvos Respublikos Seimas 1998 m. gruodžio 21 d. priėmė įstatymą¹⁸, kuriuo mirties bausmė buvo panaikinta, o ją pakeitė laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

Apibendrinant aptartus teisėtus gyvybės atėmimo būdus, autorės nuomone galima daryti išvadą, jog termino „neteisėtas“ vartojimas pateikiant nužudymo apibrėžimą yra tinkamas ir neperteklinis, nes esti situacijų, kai gyvybės atėmimas bus laikomas teisėtu.

Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, kad nužudymas yra ne tik neteisėtas, bet ir kalta arba kitaip – tyčinė veika. Gyvybę atėmus be kaltės – nesant nei tyčiai nei neatsargumui – nusikalstamos veikos nėra, todėl tokios situacijos vadinamos nelaimingais atsitikimais arba kazusais. J. Nocius akcentuoja, kad nužudymas yra

¹⁵ ABRAMAVIČIUS, A., *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis.*, Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 130-131.

¹⁶ DRAKŠAS, R. *Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos. Monografija.* Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 24.

¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 109-3004.

¹⁸ Lietuvos Respublikos nuteistų mirties bausme asmenų, kuriems ši bausmė nebuvo įvykdyta, mirties bausmės pakeitimo laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausme įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 115-3238.

„baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnyje numatyta tyčinė veika, kuria yra kėsiniama į kito žmogaus gyvybę sukeliant jo mirtį.“¹⁹.

Taigi, ne tik Lietuvos, bet ir daugumos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose numatyta, kad „nužudymas yra išimtinai tyčinis nusikaltimas“²⁰, o neatsargus gyvybės atėmimas numatomas kitame straipsnyje ir laikomas savarankiška nusikalstama veika. Toks reglamentavimas yra numatytas Rusijoje²¹, Lenkijoje²², Švedijoje²³, Vokietijoje²⁴. Bet pavyzdžiui, Ispanijos²⁵ baudžiamojo kodekso II knygos 1 skyriuje „Nužudymas ir jo formos“ įtvirtintas tyčinis (*homicidio*, 138 str.) ir neatsargus (*homicidio imprudente*, 142 str.) nužudymas. Taigi, neatsargų gyvybės atėmimą Ispanijos įstatymų leidėjas laiko viena iš nužudymo formų. Kita vertus, pirmojoje sudėtyje nusikaltimo subjekto veikai aprašyti vartojamas žodis „nužudyti“ (*matar*), o antrojoje - „sukelti mirtį“ (*causar muerte*).

Verta paminėti, jog nors dauguma baudžiamosios teisės teoretikų laikosi nuomonės, kad nužudymas yra veika, kuri padaroma išimtinai tik tyčia, yra ir nesutinkančių su tokia pozicija. Tokios nuomonės laikėsi rusų baudžiamosios teisės specialistas N. I. Zagorodnikovas, kuris teigė: terminas „nužudymas“ visuomenėje dažniausiai siejamas su smurtinio pobūdžio veiksmais, skirtais sukelti mirtį, tiek tais atvejais, kai šie veiksmai yra tyčiniai, tiek ir kai neatsargūs. Dėl šios priežasties, kito asmens mirties sukėlimas yra suvokiamas kaip nužudymas. Taigi neatsargaus gyvybės atėmimo laikymas nužudymu baudžiamuoju teisiniu požiūriu neatitinka visuomenės teisinės sąmonės. Visų pirma, neatsargaus nužudymo atveju dominuoja šiurkštus nusikalstamas kaltininko nerūpestingumas, nedisciplinotumas, dažnai asocialus elgesys, rodantis didelį kaltininko pavojingumą visuomenei²⁶ kurie būna nužudymo priežastimi. V. J. Tkačenko laikėsi pozicijos, kad nužudymo samprata nėra susijusi su kaltės forma²⁷. Tokiam nužudymo

¹⁹ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 8.

²⁰ MILINIS, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamosioje teisėje. *Teisė*, 2006, nr. 59, p. 59.

²¹ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas, priimtas 1996 m.; 2012 m. redakcija [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>>.

²² Polski kodeks karny. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą. <http://e-prawnik.pl/prawo/data.php/dHlwZT00MTAwJmlkPTYxNzgmdj0xMjg1>.

²³ Švedijos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>>.

²⁴ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>.

²⁵ Ispanijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-20]. Prieiga per internetą http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html.

²⁶ Загороднико Н. И. *Преступления против жизни и здоровья по советскому уголовному праву*. Москва, 1961, p. 21-22.

²⁷ ТКАЧЕНКО, В. И. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья по уголовному праву*. Москва: Юридическая литература, 1977, p. 51.

sąvokos aiškinimui, kai nužudymu laikoma ir neatsargiai padaryta veika, darbo autorės nuomone, pritari būtų sunku, nes neatsargaus gyvybės atėmimo padariniai nors ir yra identiškai nužudymo padariniams, tačiau pati nusikalstama veika yra žymiai mažesnio pavojingumo laipsnio, todėl neturėtų būti prilyginama nužudymui.

Iki 2003 m. gegužės 1 d. galiojusiam LR BK neatsargus gyvybės atėmimas buvo laikomas viena iš nužudymo rūšių. Naujajame LR BK tokia veika nebėra laikoma nužudymu, tokios sudėties nusikalstama veika numatyta atskirame LR BK 132 str. Tokios veikos neįvardijimas nužudymu yra teisingas, nes nužudymu siekiama tyčia atimti gyvybę, o neatsargiai žmogaus gyvybė atimama dėl nusikalstamo pasitikėjimo ar nerūpestingumo. M. D. Šargorodskis teigė, jog „sakydami „žudikas“, šnekamojoje kalboje neturime galvoje žmogaus, kuris gyvybę kitam atima dėl neatsargumo“²⁸. Akivaizdu, kad nužudymas apima tik tyčinius veiksmus ar neveikimą. Lietuvos apeliacinis teismas 2015 m. sausio 30 d. nutartyje konstatavo, jog gyvybės atėmimo byloje itin svarbią reikšmę turi kaltininko kaltės formos nustatymas, nes tyčinis gyvybės atėmimas kvalifikuojamas kaip nužudymas pagal BK 129 straipsnį, o neatsargus – pagal BK 132 straipsnį²⁹. Taip pat konstatuota, kad nuteistosios veiksmai buvo neatsargūs, nes būdama neblaivi ji paėmė ant rankų kūdikį, jam suspurdėjus neišlaikė, ir šis iškrito iš rankų. Akivaizdu, jog B. B. neužtikrino kūdikio saugumo, tačiau jos veiksmai negali būti vertinami kaip nužudymas, veikiant netiesiogine tyčia. Tolesni B. B. veiksmai, tai yra kūdikio slėpimas miške, tiesiogiai nesiejami su kūdikio mirtimi, nes ekspertizės akte aiškiai nurodyta mirties priežastis, teisme ekspertas paaiškino žemos oro temperatūros poveikio reikšmę. Taigi neatsargus gyvybės atėmimas, nors šios nusikalstamos veikos padariniai yra analogiškai nužudymo padariniams, negali būti tapatinamas su nužudymu dėl kitokios šios nusikalstamos veikos prigimties ir tyčios kryptingumo.

Pažymėtina, kad žmogaus gyvybę ginančios baudžiamosios nuostatos yra suskirstytos į tam tikras grupes pagal pavojingumo laipsnį, „kuriam įtakos turi ir nusikaltimo padarymo būdas, motyvai, tikslai, laikas, kitos aplinkybės“³⁰. Nužudymų sudėtis galima klasifikuoti į:

1. pagrindinę sudėtį;
2. kvalifikuotą sudėtį;
3. privilegijuotą sudėtį;

²⁸ SHARGODSKIJ, M. D. *Prestuplenie protiv zhizni i zdorovja*. Moskva, 1948, p. 38.

²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2015 m. sausio 30 d. nutartis *baudžiamajoje byloje Nr. 1A-201-177/2015*.

³⁰ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 94.

Paprastas nužudymas – nusikalstamos veikos sudėtis, numatyta LR BK 129 str. 1 d., kuris neturi nei kvalifikuojančių, nei privilegijuojančių požymių. Šioje sudėtyje yra pateikiamas minimalus kiekis požymių, kurie apibūdina veiką kaip nusikalstamą³¹. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2016 m. sausio 12 d. nutartyje³² konstatavo, jog T. Š. padarė nusikalstamą veiką, nustatytą LR BK 129 str. 1 d., nes jis S. Z. priklausančioje pirtyje, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio muštynių metu nužudė V. Č., t. y. tyčia padarė daugybinius sužalojimus nukentėjusiajam ir tai lėmė, jog V. Č. patyrė galvos smegenų sumušimą su kraujo išsiliejimu virš kietojo galvos smegenų dangalo ir kaukolės skliauto bei pamato kaulo lūžius. Šie sužalojimai lėmė, jog V. Č. mirė. Be to, tarp T. Š. veiksmų ir nukentėjusiojo mirties yra tiesioginis priežastinis ryšys, t. y. kilę padariniai buvo nuteistojo tyčinių veiksmų dėsninga pasekmė, ir nors nuteistasis tokių padarinių nenorėjo, tačiau sąmoningai leido jiems atsirasti. Nutartyje konstatuota, kad byloje nėra duomenų, jog muštynių metu tarp nuteistojo veiksmų ir kilusių padarinių (nukentėjusiojo mirties) būtų įsiterpęs koks nors kitas veiksnys, turėjęs įtakos nukentėjusiojo mirčiai. Taigi, paprastas nužudymas kvalifikuojamas tada, kai nėra nei veiką kvalifikuojančių, nei privilegijuojančių aplinkybių, nustatoma kaltininko tyčios forma, padariniai bei priežastinis kaltininko veikos bei padarinių ryšys.

Panašiai pagrindinė nužudymo sudėtis yra įtvirtinta Lenkijos BK 148 str., Ispanijos BK 138 str. Tačiau paminėtina, kad Vokietijos BK paprastas nužudymas yra išskirtas į atskirą straipsnį – BK 211 straipsnis.

Kvalifikuotas nužudymas – nusikalstamos veikos sudėtis, numatyta LR BK 129 str. 2 d. Tai nužudymas, turintis požymių, kurie didina veikos pavojingumą. Atsakomybę kvalifikuojančių aplinkybių sąrašas yra baigtinis ir nužudymas laikomas kvalifikuotu esant bent vienai veiką sunkinančiai aplinkybei. Jei nusikaltimas turi du ar daugiau 129 str. 2 d. numatytus požymius, tokia veika kvalifikuojama pagal visus požymius ir tai turi įtakos individualizuojant bausmę. Pažymėtina, kad kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse skirtumas tarp paprasto ir kvalifikuojančio nužudymo yra toks ryškus, kad pabrėžiant pastarojo pavojingumą, jam apibrėžti vartojamas atskiras terminas³³. Pavyzdžiui, Ispanijos BK 138 str. paprastas nužudymas vadinamas *homicidio*, o 139 str.

³¹ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996, p. 187.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2016 m. sausio 12 d. nutartis *baudžiamajoje byloje Nr. 2K-44-648/2016*.

³³ MILINIS, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamajoje teisėje. *Teisė*, 2006, nr. 59, p. 62.

numatytas kvalifikuotas nužudymas, kuris vadinamas *asesinato*³⁴. Vokietijos BK taip pat lingvistiškai skiriamos pagrindinės nužudymų rūšys – *Mord* vadinamas sunkus nužudymas, o *Totschlag* vadinamas gyvybės atėmimas³⁵.

Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje nužudymą kvalifikuojančios aplinkybės klasifikuojamos atsižvelgiant į nusikalstamos veikos sudėties elementus:

- požymiai, susiję su nukentėjusiuoju (į šią kategoriją patenka mažamečio; bejėgiškos būklės žmogaus; savo artimojo giminaičio ar šeimos nario; nėščios moters; dviejų ar daugiau žmonių nužudymas);
- požymiai, susiję su nužudymo objektyviaja puse (į šią kategoriją patenka nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai; nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu);
- požymiai, susiję su nužudymo subjektyviaja puse (į šią kategoriją patenka nužudymas dėl chuliganiškų paskatų; savanaudiškų paskatų; dėl nukentėjusio asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo; siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą; siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles; siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų).

Atsižvelgiant į šio magistrinio darbo temą, kvalifikuotas nužudymas plačiau šiame darbe nebus nagrinėjamas, tačiau trumpai aptartinas mažamečio nužudymas, kurio objektyvieji požymiai sutampa su naujagimio nužudymo objektyviaisiais požymiais. Teismų praktikoje kvalifikuojant tokią veiką, inkriminuojamas dar vienas kvalifikuojantis požymis – bejėgiška būklė. Kaip antai Lietuvos apeliacinis teismas 2015 m. sausio 16 d. nuosprendyje³⁶ konstatavo, kad S. A. padarė nusikalstamą veiką, kuri kvalifikuojama pagal LR BK 129 str. 2 dalies 1, 2 ir 6 punktus. Apeliantas sukėlė mažamečiui sukristo vaiko sindromą, dėl to S. B. ligoninėje mirė, tokiu būdu nužudė dėl kūdikystės (mažametystės) bejėgiškos būklės esančią S. B. Teismo medicinos specialistai ikiteisminio tyrimo metu nustatė, kad mažametei S. B. sužalojimai buvo padaryti mažiausiai 28 trauminiais poveikiais, buvo padaryti dešinės rankos II delnkaulio ir dešinės kojos blauzdikaulio bei šėivikaulio distalinio galo lūžimai, įspaustinis kairio momenkaulio lūžimas. Nustatyti trys LR BK 129 straipsnio 2 dalyje numatyti nuteistojo

³⁴ *Ibidem*

³⁵ *Ibidem*

³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2015 m. sausio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-143-495/2015.

nusikalstamą veiką kvalifikuojantys požymiai – mažamečio, bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas bei nužudymas itin žiauriai. Taigi kvalifikuojantis požymis – mažametis – teismų praktikoje inkriminuojamas su kitu kvalifikuojančiu požymiu – bejėgiška žmogaus būkle.

Privilegiuotas nužudymas – nusikalstamos veikos sudėtis, numatyta LR BK 130 str. ar 131 str. Tai nužudymas, padarytas lengvinančiomis, t. y. jo pavojingumą mažinančiomis, aplinkybėmis. Kadangi privilegiuotų nužudymų analizei yra skirtas visas magistro baigiamasis darbas, plačiau nužudymai labai susijaudinus ir naujagimio nužudymas bus analizuojami kituose darbo skyriuose.

2. Privilegijuotų nužudymų samprata ir istorinė raida pagal Lietuvos baudžiamuosius įstatymus

2.1. Privilegijuotų nužudymų istorinė raida pagal Lietuvos baudžiamuosius įstatymus

Analizuojant privilegijuotų nužudymų reglamentavimą istoriniu aspektu, pastebėtina, kad tiek nužudymo labai susijaudinus, tiek naujagimio nužudymo sąvoka skirtingais Lietuvos istorijos laikotarpiais buvo įvairi ir kintanti.

Pirmiausiai paminėtinas Pamedės teisyne (dar kitaip vadinamas „senuoju prūsų teisyne“³⁷). Jis laikytinas turiningiausiu Kryžiuočių ordino užkariautos ir ilgai išnaikintos prūsų genties paprotinės teisės užrašu³⁸, kuriame galima rasti nužudymo labai susijaudinus užuomazgas – tai nužudymas, kuris įvyksta dėl susipykimo.

Pamedės teisyne 108 str. nurodoma, kad jei du susipyksta ir vienas iš jų yra užmušamas arba vienas sužeidžiamas ir tarp jų padaromas susitarimas ir nustatomi tam pinigai – tai kas susitarimą sulaužo, tas turi duoti pinigus³⁹. Apie naujagimio nužudymą Pamedės teisyne nėra užsiminta.

Pirmuoju Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės kodifikacijos bandymu laikytinas 1468 m. priimtas Kazimiero Teisynas. Kazimiero Teisynas susidėjo iš 25 straipsnių. Jis buvo skirtas žemvaldžiams feodalams, įgijusiems imunitetą, kurie turėjo teisti savo valdinius – bajorus ir valstiečius⁴⁰. Numatyti nuostatai, pagal kuriuos sprendžiama kokias bausmes jie gali skirti ir kaip jas nustatyti⁴¹. Kazimiero Teisyne apie privilegijuotus nužudymus ar nužudymus, padarytus panašiomis aplinkybėmis, nėra kalbama⁴².

Itin didelę įtaką Lietuvos valstybės teisėkūrai turėjo trys Lietuvos Statutai – 1529 m., 1566 m. ir 1588 m., kuriais buvo kodifikuota paprotinė teisė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje. Reikšmingiausias šio magistrinio darbo temai yra paskutinysis statutas, nes privilegijuotieji nužudymai pirmą kartą aptarti būtent Trečiajame Lietuvos Statute (toliau – Trečiasis Statutas), kurį 1588 m. patvirtino

³⁷ Pamedės Teisynas. Iš *Lietuvos teisės chrestomatija*. Sudarytojai Gelumauskienė R. ir Šapoka G. Vilnius: Justitia, 2012, p. 77.

³⁸ ALIUKONIENĖ, R.; MACHOVENKO, J. Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už sunkų sveikatos sutrikdymą Lietuvoje, raida. *Teisė*, 2013, t. 88, p. 28.

³⁹ Pamedės Teisynas. Iš *Lietuvos teisės chrestomatija*. Sudarytojai Gelumauskienė R. ir Šapoka G. Vilnius: Justitia, 2012, p. 84.

⁴⁰ JANULAITIS, A.; JURGINIS, J. *Kazimiero teisynas (1468 m.)*. Vilnius: Mintis, 1967, p. 16.

⁴¹ JANULAITIS, A. Kazimiero teisynas 1468 metais. Iš *Lietuvos teisės ir valstybės istorijos*. Straipsnių ir mokslinių darbų ištraukos. Vilnius: Lietuvos Teisės Universitetas, 2001, p. 53.

⁴² MACHOVENKO, J. *Lietuvos didžiosios kunigaikštystės teisės šaltiniai*. Vilnius: Justitia, 2000, p. 50.

Zigmantas Vaza⁴³. Trečiajame Statute tarp kitų nužudymą lengvinančių aplinkybių minimos šios:

- 1) savo vaiko nužudymas;
- 2) nesantuokinio vaiko nužudymas („pasileidusių moterų, žudančių savo ar svetimus dar negimusius vaikus”)⁴⁴.

Be to, Trečiajame Statute taip pat kalbama apie žmogžudystę „dėl menkiausios priežasties”. Trečiojo Statuto 14 str. numatė atsakomybę už nužudymą dėl menkiausios priežasties, nesilaikant kilnaus kantrumo ir nesivadovaujant valstybės įstatymais, į kitą žmogų iš aukšto žiūrint, savavališkai ir įžūliai vienas kitą užgaunant, o po to į dvikovą skatinant bei įpareigojant tokiais žodžiais, kurie garbę ir gerą vardą įžeidžia, paskui tarpusavyje kaunasi ir vienas kitą pavojingai sužeidžia bei neapykantą tarpusavyje sukelia⁴⁵.

Taigi, jau Trečiajame Statute randamos privilegijuoto nužudymo užuomazgos dėl įžeidžiančio poelgio. Riboto pakaltinamumo būklė nėra sietina su šiame straipsnyje numatytu nužudymu, o apie atleistinus nuo bausmės asmenis kalbama 35 str. – tie, kurie Viešpačiui leidus neteko proto <...> turi būti gerai saugomi.

Lietuvai 1918 m. atgavus nepriklausomybę, savas baudžiamasis kodeksas parengtas nebuvo, dėl to nutarta palikti galioti Rusijos imperijos įstatymus tiek, kiek tai neprieštaravo Lietuvos Konstitucijai ir visuomenės interesams. 1919 m. sausio 16 d. Valstybės Tarybos Prezidiumas nutarė Baudžiamuoju kodeksu laikyti Rusijos imperijos 1903 metų Baudžiamąjį statutą (toliau – Baudžiamasis Statutas), kuris galiojo visoje Lietuvos teritorijoje, išskyrus autonominį Klaipėdos kraštą⁴⁶.

Baudžiamajame Statute buvo kreipiamas ypatingas dėmesys nusikaltimams asmeniui, jame numatyta atsakomybė už nusikaltimus asmens gyvybei ir sveikatai, asmens laisvei, dorvei bei garbei⁴⁷. Visi nusikaltimai žmogaus gyvybei, numatyti Baudžiamajame Statute, buvo skirstomi į⁴⁸:

- nužudymą – paprastą, kvalifikuotą ar privilegijuotą (453-461 straipsniai);
- neatsargų gyvybės atėmimą (464 straipsnis);
- padėjimą bei sukurstimą nusižudyti (462-463 straipsniai);

⁴³ 1588 m. Teisynas. Iš *Lietuvos teisės chrestomatija*. Sudarytojai GELUMBAUSKIENĖ R. ir ŠAPOKA G. Vilnius: Justitia, 2012, p. 147.

⁴⁴ *Ibidem*

⁴⁵ *Ibidem*, p. 157.

⁴⁶ VANSEVIČIUS, S. Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai 1919–1940 metais. *Teisė*, 1993, t. 27, p. 212.

⁴⁷ ANDRIULIS, V.; MAKSIMAITIS, M. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 41.

⁴⁸ Baudžiamasis Statutas. Iš *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų*. Sudarytojai M. KAVOLIS.; S. BIELIACKINAS. Kaunas: D. Gurmano knygynas, 1934.

- gyvybės atėmimą gemalui (465- 466 straipsniai).

Baudžiamajame Statute nesantuokinio naujagimio nužudymas buvo laikomas privilegijuotu nusikaltimu⁴⁹. Baudžiamojo Statuto 461 str. nurodoma, kad pagal šį straipsnį atsakomybė kyla tik esant šioms aplinkybėms: nužudoma begimdant, naujagimį nužudo pati motina, naujagimis yra *pavainikis* (nesantuokinis). Naudojamos dvi sąvokos – tiek vaikas, tiek kūdikis, bet dėmesys skiriamas ne nukentėjusiojo savybėms, o gimdymo fiziologiniam procesui. Baudžiamajame Statute labai aiškiai numatytas veikos padarymo laikas – gimdymo proceso metu. Gimdymo procesui užsibaigus, tokio vaiko nužudymas motinai turėjo būti kvalifikuotas pagal kitą straipsnį – 455, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą nužudymą. Šio straipsnio 1 d. numatyta atsakomybė už aukštutinio ar žemutinio, vyro arba žmonos, brolio arba sesers nužudymą⁵⁰.

Atsakomybė už nužudymą susijaudinus buvo numatyta 458 Baudžiamojo Statuto straipsnyje. 1 dalyje numatyta atsakomybė už nužudymą, kurį sukėlė didis susijaudinimas, 2 dalyje – už nužudymą susijaudinus, jei tą susijaudinimą sukėlė neteisus asmens smurtas arba skaudus įžeidimas, kurį padarė nukentėjusysis. Baudžiamajame Statute nužudymas labai susijaudinus buvo sietinas su dviem atskirais elementais – nužudymu labai susijaudinus (būnant afekto būsenoje) ir nužudymu labai susijaudinus (būnant afekto būsenoje) dėl nukentėjusiojo veiksmų.

Baudžiamasis Statutas nustojo galioti 1940 m., Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą. Dėl to 1940-1961 m. Lietuvos teritorijoje galiojo 1926 m. Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos BK (toliau – RTFSR BK)⁵¹. Šio kodekso 136 str. numatyta baudžiamoji atsakomybė už naujagimio nužudymą, kuris laikytinas kvalifikuotu nužudymu, neišskiriant ar tai santuokinis vaikas ar ne. Nurodoma, kad motina yra tas asmuo, kuris turi ypatingą pareigą rūpintis savo kūdikiu⁵².

RTFSR BK 138 str.⁵³ numatytas kitas privilegijuojantis nužudymas – padarytas staiga didžiai susijaudinus dėl smurto ar sunkaus įžeidimo iš nukentėjusiojo pusės.

Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausioji Taryba 1961 m. birželio 26 d. priėmė Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau –

⁴⁹ Stankevičius, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1995, p. 137-139.

⁵⁰ Baudžiamasis Statutas. Iš *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų*. Sudarytojai M. KAVOLIS; S. BIELIACKINAS. Kaunas: D. Gurmano knygynas, 1934, p. 407.

⁵¹ MAKSIMAITIS, M.; VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 275.

⁵² RTFSR baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais iki 1940 m. lapkričio 15 d.): oficialus tekstas su pastraipsniui susistemintos medžiagos priedu. Kaunas: Spindulys, 1941, p. 86.

⁵³ *Ibidem*

LTSR BK), kuris įsigaliojo 1961 m. rugsėjo 1 d.⁵⁴. LTSR BK naujagimio nužudymas reglamentuotas 106 str. ir laikytas privilegijuotu.

Atsakomybė taikytina motinai, kuris savo kūdikį nužudo gimdymo metu ar tuojau po gimdymo – veikos padarymas siejamas su gimdymo laiku. Taigi, dėmesys sutelkiamas į laiko tarpą po fiziologinio gimdymo proceso pradžios ar pabaigos, bet ne į nukentėjusiojo – kūdikio – požymius. Toks reglamentavimas teismų praktikoje didesnių problemų nesukeldavo, bet manytina, kad toks vertinimas nebuvo teisingas. Šios privilegijuotos nusikalstamos veikos sudėties esmė yra gimdymo nulemta būseną, tad vargu ar ją galima sieti tik su gimdymo fiziologiniu procesu atsižvelgiant tik į laiko kriterijų. Anksčiau buvo laikomasi tokios pozicijos, jog kiekviena gimdyvė, atėmusi savo vaikui gyvybę tam tikru laiku – gimdymo metu ar tuojau po jo – būdavo traukiama baudžiamojon atsakomybėm pagal galiojusio kodekso 106 straipsnį. Būseną *tuoju po gimdymo* aiškinama kaip naujagimio atsiskyrimas nuo motinos, kai jis kvėpuoja, tačiau nuo gimdymo yra praėję nedaug laiko (laikas skaičiuotinas minutėmis, daugiausia – valandomis) ir tęsiasi tol, kol motina nepradeda rūpintis savo naujagimiui, tai yra jį prausti, vystyti, maitinti⁵⁵. Akivaizdu, kad didžiausias dėmesys buvo skiriamas laiko tarpui, praėjusiam nuo gimdymo o ne motinos būsenai.

Tokia įstatymo leidėjo pozicija leido daryti išvadą, kad gimdymo metu ar tuojau po gimdymo gimdyvė yra ribotai pakaltinama – nereikalaujama papildomai nustatyti tariamų psichikos sutrikimų, kurie nulėmė tokius veiksmus⁵⁶. Nurodoma, kad šią nusikalstamą veiką padaryti gali tik motina, o ne kiti asmenys⁵⁷.

Kitas privilegijuotas nusikaltimas – tyčinis nužudymas, didžiai susijaudinus, kuris numatytas LTSR BK 107 str. Tai toks nužudymas, kurį išprovokavo nukentėjusysis, pavartodamas priešingą įstatymams smurtą ar sunkiai įžeisdamas. Nukentėjusiojo neteisėtas elgesys galėjo būti nukreiptas tiek prieš kaltininką, tiek prieš jam artimus asmenis. Priešingas įstatymams smurtas galėjo pasireikšti kėsினimusi į gyvybę, kūno sužalojimais, išžaginimu, kankinimu, laisvės atėmimu ir pan. Sunkių įžeidimų buvo suprantamas toks įžeidimas žodžiais ar veiksmais, kuris įvykio metu objektyviai galėjo skaudžiai paveikti kaltininką. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad laiko tarpas tarp

⁵⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 1961, Nr. 18-147.

⁵⁵ BIELIŪNAS, E., et. al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*, Vilnius: Minties leidykla, 1989, p. 197.

⁵⁶ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 28.

⁵⁷ KLIMKA, A.; APANAČIUS, M.; MISIŪNAS, J. *Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis*. Vilnius: Mintis, 1974, p. 103.

nukentėjusiojo neteisėto elgesio, kaltininko didelio susijaudinimo ir sumanymo nužudyti atsiradimo, turi būti labai trumpas.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 2000 m. priimtas naujas Baudžiamasis kodeksas, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.⁵⁸ Šiame kodekse privilegijuoti nužudymai numatyti atskiruose straipsniuose – LR BK 130 str. numato baudžiamąją atsakomybę už nužudymą labai susijaudinus, o 131 str. – naujagimio nužudymas. Išsamus šių nusikalstamų veikų požymiai bus aptarti kitose darbo dalyse.

2.2. Nužudymo labai susijaudinus samprata

Baudžiamąjį įstatymą paskirtis yra užtikrinti, kad asmenys, padarę nusikalstamas veikas, tinkamai atsakytų už savo veiksmus. Tinkamumo faktas apima kelis dalykus – pirmiausia pačią veiką ir jos pobūdį, taip pat siekiama, jog atsakomybėm traukiamas asmuo suvoktų už ką ir kodėl yra baudžiamas. Baudžiamąjį atsakomybėn gali būti traukiamas asmuo, suvokiantis savo veiksmų pobūdį bei jų reikšmę. Tokie asmenys yra pakaltinami, kaip teigė V. Piesliakas – „pakaltinamumas yra teisinė sąvoka, apibūdinanti baudžiamajame įstatyme numatytą veiką padariusio asmens psichinę būseną ir turinti esminės reikšmės jo atsakomybei“⁵⁹.

Kadangi nužudymas yra nusikaltimas, kuris itin šiukščiau pažeidžia moralės principus, žmogiškąsias vertybes bei visuomenės nustatytus elgesio standartus, kyla klausimas, kokie veiksniai išprovokuoja asmenį padaryti tokią nusikalstamą veiką⁶⁰.

Yra situacijų, kai asmuo, būdamas ribotai pakaltinamu, padaro nusikalstamą veiką būsenoje, kuri vadinama fiziologiniu afektu. Fiziologinio afekto doktrina mokslininkams žinoma jau seniai ir pradėta taikyti Anglijos teismuose jau XVI-XVII amžiuje⁶¹. Fiziologinis afektas tuomet būdavo vadinamas *provocation* – provokacija. Šis riboto pakaltinamumo kriterijus būdavo taikomas tik tada, kai būdavo nustatomi nukentėjusiojo veiksmai, kurie išprovokavo kaltininko pyktį, įsiutį ar kitas emocijas (*hot blood*), kurios privesdavo jį prie tokio nusikaltimo padarymo⁶².

⁵⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

⁵⁹ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996, p. 119.

⁶⁰ ČEPAS, A.; DOBRYNINAS, A.; VALICKAS, G. Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai. *Teisė*, 2013, t. 79, p. 21.

⁶¹ ROTH, L.; BLAYDEN, L. *Provocation and self-defence in intimate partner and sexual advance homicides*. Sydney: NSW Parliamentary Research Service, 2012, p. 1.

⁶² HOLTON, R.; SHUTE, S. Self-Control in the Modern Provocation Defence. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2007, vol. 27, No. 01, p. 49-73.

Analizuojant kitų šalių baudžiamuosius įstatymus, pastebėtina, kad kai kurios valstybės nužudymo labai susijaudinus sudėtį konstruoja panašiai kaip ji sukonstruota dabartiniame LR BK, kitos privilegijuojančius požymius išdėsto atskirose straipsnio dalyse. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos baudžiamajame kodekse (toliau – RF BK) 107 straipsnyje yra įtvirtintas nužudymas, padarytas laikino pamišimo būklėje. Šis straipsnis turi 2 dalis. Rusijos RF BK ši nusikalstama veika yra suprantama šiek tiek plačiau negu LR BK – tai nužudymas, padarytas dėl staigaus kaltininko psichikos sujaudinimo (laikino pamišimo), kurį sukėlė nukentėjusiojo sukeltas smurtas, patyčios, didelis įžeidimas, kuri išsako nukentėjusysis, nukentėjusiojo neteisėti ar amoralūs veiksmai (ar neveikimas) ar dėl užsitęsios kaltininko psichiškai traumuojančios padėties, kuri susijusi su sistemingu neteisėtu ar amoraliu nukentėjusiojo elgesiu. Taigi, RF BK nekalbama apie kaltininko artimuosius – nukentėjusiojo veiksmai turi būti susiję tik su pačio nužudymą padariusio asmeniu, taip pat svarbu, kad būtų nukentėjusiojo neteisėti ar kitokio netinkamo pobūdžio veiksmai ir kaltininko buvimas laikiname pamišime. Antroje šio straipsnio dalyje numatytas dviejų ar daugiau žmonių nužudymas aplinkybėmis, kurios nurodytos šio straipsnio 1 dalyje.

Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamojame kodekse (toliau – Vokietijos BK) 213 str.⁶³ numatyta atsakomybė už nužudymą lengvinančiomis aplinkybėmis. Jei žudiko pyktis buvo išprovokuotas dėl blogo nukentėjusiojo elgesio prieš jį ar jo giminaitį, ar jį rimtai įžeidė nukentėjusysis ir dėl to jis nedelsiant prarado savikontrolę ir padarė nužudymą ar tai įvyko dėl mažiau svarbių priežasčių. Taigi, Vokietijos baudžiamajame įstatyme numatyta privilegijuojanti nužudymo sudėtis ganėtinai panaši į numatytą Lietuvos BK – vietoj itin įžeidžiančio ar neteisėto elgesio vartojama „blogo elgesio“ sąvoka, taip pat numatyta, kad tokį elgesį gali nulemti ir blogas nukentėjusiojo elgesys, nukreiptas prieš kaltininko giminaitį. Giminaičio sąvoka pateikta Vokietijos BK 11 str. 1 d.⁶⁴ – giminaičiu laikytinas bet kuris asmuo iš šių kategorijų: santykiai pagal kraujo ar santuokos ryšius, santykiai su tos pačios lyties partneriu, sužadėtiniu; broliai ir seserys, sutuoktinių ar tos pačios lyties partnerių broliai ir seserys; taip pat sutuoktinių ar tos pačios lyties partnerių broliai ir seserys net jei buvusių santykių nebėra ar jie nustojo egzistuoti; taip pat tėviai ir įvaikiai. Vokietijos privilegijuoto nužudymo sudėtyje minima „mažiau svarbių priežasčių“ kategorija, kuriai esant, veika kvalifikuojama pagal šį straipsnį, bet plačiau šių priežasčių įstatymas nedetalizuoja.

⁶³ Vokietijos Federacinės respublikos baudžiamasis kodeksas, priimtas 1971 m.; 2013 m. redakcija [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

⁶⁴ *Ibidem*

Ispanijos baudžiamajame kodekse nužudymas yra numatytas 138 str.⁶⁵. Tai – paprastas nužudymas, be jį lengvinančių ar sunkinančių aplinkybių. Ispanijos baudžiamojo kodekso 3 skyriaus 21 straipsnyje yra numatytas sąrašas aplinkybių, kurios lengvina atsakomybę. Šio magistrinio darbo prasme aktuali aplinkybė, nurodyta 21 str. 3 d.: kai kaltinamasis veikia dėl prižasčių ar nenugalimų dirgiklių, kurie išprovokuoja jo įniršį, užsispyrimą ar panašias būkles. Minėto straipsnio 7 d. nurodoma, kad lengvinančiomis aplinkybėmis pripažintinos visos kitos panašaus svarbumo aplinkybės. Darytina išvada, jog Ispanijos BK nužudymo labai susijaudinus nelaiko privilegijuotu nužudymu ir visos atsakomybę lengvinančios aplinkybės yra aptariamoms atskirai.

2.3. Naujagimio nužudymo samprata

Naujagimio nužudymas nėra naujas dalykas šiuolaikinėje visuomenėje. Šis reiškinys žmonijos istoriją lydi nuo pat žmonijos ištakų. Naujagimio nužudymo sąvokos pradžia sietina su lotynišku žodžiu *infanticido*, kuris reiškia, jog naujagimio nužudymas tam tikroje situacijoje yra laikomas tinkamu ir racionalių sprendimu ir jį padaro naujagimio artimoji aplinka – tėvai, šeima ar bendruomenė. Toks sprendimas buvo vedamas ekonominių ar kitokių prižasčių⁶⁶. Mokslininkas M. Harris teigia, jog naujagimių žudymas buvo pati populiariausia priemonė siekiant reguliuoti populiaciją per visą žmonijos istoriją⁶⁷. Kai kuriose visuomenėse infanticido tema iki šių dienų išlieka paslėpta ir nediskutuotina dėl bendruomenės uždaro bei dėl to, jog naujagimio mirtis gali būti sėkmingai nuslepiama tiek nuo kitų bendruomenės narių, tiek nuo medikų⁶⁸. Net ir šiomis dienomis ši nusikalstama veika pasižymi dideliu latentiskumu dėl kelių prižasčių: daugelis nužudymų pripažįstami abortais ir lieka neišaiškinti (dėl nusikalstamos veikos specifiškumo ir kitų aspektų) bei nepatenka į oficialią statistiką, nes yra nuslepiami (motinos nesitikrina gydymo įstaigose, gyvena nuošaliose vietose, slepia nėštumą ir kt.)⁶⁹.

Šiuolaikiniame pasaulyje yra dedamos didelės pastangos tam, kad būtų sumažintas kūdikių mirtingumas ir tai laikytina visišku kontrastu senųjų kultūrų požiūriui į vaikų

⁶⁵ Ispanijos baudžiamasis kodeksas, priimtas 1995 m.; 2011 m. redakcija [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

⁶⁶ HARRIS, M. *Kultūrinė antropologija*. Vilnius: Tvermė, 1998, p. 72-74.

⁶⁷ HARRIS, M. *Cannibals and Kings: The Origins of Cultures*. New York: Random House, 1977.

⁶⁸ SCHEPER-HUGHES, N. *Death without weeping: the violence of everyday life in Brazil*. Berkeley, CA, USA: University of California Press, 1993.

⁶⁹ STASIŪNIENĖ, J., et. al. Motinų, nužudžiusių savo naujagimį, teisinė ir teismo medicininė charakteristika. *Labaratorinė medicina*, 2013, t. 15, p. 138.

mirtingumą. Naujagimių žudymai būdavo skatinami genčių dėl įvairiausių prietarų. Naujagimiai, gimę su dantimis ar tie, kurie pradėdavo verkti dar motinos iščiose buvo laikomi nelaimėliais ir būdavo kuo greičiau nužudomi – esant tėvų pritarimui ar jiems nežinant. Taip pat dažnas pirmagimių nužudymo motyvas buvo įsitikinimas, jog tokio kūdikio nužudymas padidins motinos tolesnę vaisingumą. Tokių vaikų pašalinimas iš bendruomenės buvo laikomas tokios bendruomenės gyvenimo pagerinimu ne tiek dėl eugenikos priežasčių, kiek dėl nusistovėjusių prietarų.

Kita naujagimių žudymo priežastimi buvo ta, jog trūko maisto. Tiesa, Mesopotamijoje ir Egipte *normalių* vakų žudymas būdavo laikomas nedoru poelgiu. Taip pat tarp musulmoniškųjų arabų buvo laikomasi nuostatos, jog dukterys yra ekonominė našta ir galimos paniekos šaltinis, dėl šių priežasčių jas nužudyti vos tik gimusias būdavo moralu. Romėnų kultūroje vaikai buvo laikomi kariškai mastančios vyriausybės nuosavybe. Vėliau katališkoji bažnyčia, supratusi šių veiksmų amoralumą, nustatė prieglobstį paliktiems vaikams ar našlaičiams – tai buvo viena iš priemonių kovoti su vaikų žudymu⁷⁰. Darytina išvada, jog naujagimių nužudymų priežastys skirtingais žmonijos egzistavimo etapais buvo skirtingos, tai nėra naujas reiškinys visuomenėje. Tokias priežastis galima būtų galima išskirti į šias grupes:

- ekonominės/finansinės priežastys;
- medicininės/eugeninės;
- politinės/teisinės;
- socialinės/kultūrinės;
- religinės.

Dabartiniu metu infanticidas suprantamas kaip bendrasis terminas naujagimio nužudymui apibrėžti. Kai kurių šalių autoriai, pavyzdžiui, D. Burns⁷¹, infanticidą skirsto į:

- neonaticidą – tai savo naujagimio nužudymas per pirmas 24 val nuo gimimo (nors teisinio pagrindo šis terminas neturi, bet pradėtas naudoti nuo tada, kai jį pirmasis pavartojo Resnic P. J.⁷². Vėliau šį terminą Bonnet C.⁷³ išskyrė į pasyvųjį ir aktyvųjį filicidą. Pasyvusis filicidas – tai toks veiksmų nesiėmimas siekiant išvengti fatališkos baigties iškart po gimdymo: pavyzdžiui, vaikui iškritus į klozetą, nesiimama jokių

⁷⁰ GRADWOHL, R. B. H., *et al. Legal Medicine*. USA: The C. V. Mosby Company, 1954, p. 822.

⁷¹ BURNS, D. *Aspects of Postpartum Depression*. Ontario: Middlesex-London Health Unit, London, 2003, p. 58.

⁷² RESNICK, P. J. Murder of the newborn: a psychiatric review. *Psychiatry*, 1970, vol. 126, no. 10, p. 1414-1420.

⁷³ BONNET, C. Adoption at birth: Prevention against abandonment or neonaticide. *Child Abuse & Neglect*, 1993, no. 17, p. 501-513.

veiksmų jo gyvybei išgelbėti. Aktyvusis filicidas – tai tiesioginis smurto naudojimas siekiant atimti naujagimiui gyvybę;

- filicidą – savo naujagimio, kuris yra vyresnis nei 24 valandos, nužudymas.

Svarbu paminėti, kad toks skirstymas teisinės reikšmės neturi – remiantis medicininiais kriterijais, naujagimiui laikomas kūdikis iki 28 savo gyvenimo paros⁷⁴, bet kvalifikuojant veiką pagal LR BK 131 str. dėmesys kreipiamas ne į kūdikio amžių, bet į motinos gimdymo nulemtą būklę.

Kai kurie užsienio autoriai naujagimio nužudymo sampratą apibūdina žymiai plačiau, pavyzdžiui, R. v Smith byloje⁷⁵ buvo išskirti septyni naujagimio nužudymo elementai – kaltinamoji yra moteris; velionis gimė gyvas; kaltinamoji sukėlė savo vaiko mirtį; vaiko mirtis buvo sukelta veikiant tyčia; vaikas yra naujagimis (iki 12 mėnesių amžiaus); kaltinamoji nebuvo pilnai atsigavusi nuo gimdymo sukeltų padarinių; dėl gimdymo ar jo sukeltų šalutinių efektų kaltinamosios sąmoningas protas ir psichika yra sutrikdyti.

Aptariant kitų šalių baudžiamąjį teisinį naujagimio nužudymo reglamentavimą, galima valstybes suskirstyti į kelias grupes: vienos valstybės šią nusikalstamą veiką laiko privilegijuota sudėtimi, kitos naujagimio nužudymą laiko paprasta nužudymo sudėtimi. Pavyzdžiui, RF BK naujagimio nužudymas laikytinas privilegijuota nusikalstamos veikos sudėtimi ir numatytos atskirame straipsnyje. RF BK 106 str.⁷⁶ numatyta atsakomybė už naujagimio nužudymą, kurį padaro motina. Atsakomybė kyla motinai, kuri nužudė naujagimį gimdymo metu ar nedelsiant po jo arba jei naujagimio motina patyrė psichiką traumojančią būklę ar jos psichinė būklė buvo nestabili, tačiau tokia būklė nėra laikoma beprotyste (sveiko proto praradimu).

Veikos padarymas sietinas su laiku tarp gimdymo, net jei motinos būklė yra nesutrikusi ir ji gali suprasti ir valdyti savo veiksmus.

Kaip jau minėta, kai kurios valstybės naujagimio nužudymo sudėties nelaiko privilegijuota.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. birželio 17 d. įsakymu patvirtintas Vaiko gaivinimo standartas. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 110-5214.

⁷⁵ VALLILEE, E. Deconstructing Infanticide. *Western Journal of Legal Studies*, 2015, vol. 5, no. 4, p. 11.

⁷⁶ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas, priimtas 1996 m.; 2012 m. redakcija [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

Naujagimio nužudymas kvalifikuojamas kaip paprastas nužudymas, neturintis nei veiką lengvinančių, nei ją sunkinančių aplinkybių, ne tik Vokietijoje, bet ir Prancūzijoje⁷⁷, Vengrijoje⁷⁸, Ispanijoje⁷⁹.

3. Nužudymo labai susijaudinus sudėties analizė

3.1. Objektyvieji požymiai

Lietuvos baudžiamojoje teisėje vienintelis baudžiamosios atsakomybės pagrindas yra nusikalstamos veikos sudėtis, kuri suteikia teisę patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn. Nusikalstamos veikos sudėtį, kaip abstrahuotą baudžiamojo įstatymo traktuotę, sudaro sisteminta požymių visuma, reikšminga tam tikrai veikai kvalifikuoti⁸⁰.

Šioje darbo dalyje bus analizuojami objektyvieji nusikalstamos veikos, numatytos LR BK 130 str., požymiai. Objektyvioji nusikalstamos veikos pusė apima išorinę nusikalstamos veikos pusę – veiką, padarinius ir priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių. Taip pat objektyvioji pusė apima ir kitus požymius, pavyzdžiui: laiką, vietą, įrankius ar priemones, bet šios veikos kvalifikavimui jie įtakos neturi. Atkreiptinas dėmesys, kad nužudymo labai susijaudinus objektyvieji požymiai yra tokie patys kaip paprasto nužudymo, numatyto LR BK 129 str. 1 d..

Pagrindinis ir tiesioginis LR BK 130 str. numatytos nusikalstamos veikos objektas – žmogaus gyvybė. Tai individo – *homo sapiens* biologinė būklė, nepriklausanti nuo individualių jo savybių⁸¹.

Gimimas ir mirtis nėra momentai, šiuos reiškinius teisingiau būtų apibrėžti kaip procesus, taigi tam tikri epizodai galėtų būti laikomi asmens gyvybės pradžios ir pabaigos įrodymais. Ieškant atsakymų į klausimus – kada prasidėjo, o kada baigėsi asmens gyvybė – konkretaus atsakymo nėra, o tai sunkina šių aplinkybių vertinimą baudžiamosios teisės kontekste. Gyvybės pradžia ir pabaiga sietina ne tik su teisiniais aspektais, bet ir su

⁷⁷ Prancūzijos baudžiamasis kodeksas, 2005 m. redakcija; [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

⁷⁸ Vengrijos baudžiamasis kodeksas, 2012 m. redakcija; [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

⁷⁹ Ispanijos baudžiamasis kodeksas, priimtas 1995 m.; 2011 m. redakcija [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

⁸⁰ VERŠEKYS, P. Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, 2012, nr. 82, p. 198.

⁸¹ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: vadovėlis. 2-asis papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 158.

mediciniais, religiniais, moraliniais ir kitais, todėl šių faktų nustatymas tampa probleminiu klausimu⁸².

Teisinėje literatūroje yra skiriamos pagrindinės trys gyvybės pradžios⁸³ teorijos, t.y. gyvu asmuo pripažįstamas nuo :

1. vaisiaus pradėjimo momento;
2. tam tikro vaisiaus vystymosi etapo;
3. gimimo momento.

Aukščiau paminėtos teorijos yra minimos dažniausiai, bet jos nėra vienintelės. Baudžiamosios teisės moksle pagrindinis klausimas yra koks įvykis ar momentas turi būti laikomas žmogaus gyvybės saugojimo pradžia baudžiamosiomis teisės prasme, todėl diskutuojama kas yra laikytina *gimusiu žmogumi*, kurio teisės jau yra saugomos baudžiamojo įstatymo.

Viena iš gyvybės pradžios momento nustatymo teorijų vadinama „Gimdymo pradžios“. Šios teorijos šalininkai – J. Nocius⁸⁴, A. Pėstininkas⁸⁵, A. Klimka⁸⁶. Šie autoriai laikosi pozicijos, jog fiziologinė gimdymo pradžia jau yra žmogaus gyvybės pradžios momentas. Tai reiškia, jog prasidėjus gimdymo procesui, net jei kūdikis dar iščiose, jis yra laikytinas žmogumi ir būtent nuo fiziologinių gimdymo procesų pradžios pagal šią teoriją laikoma, jog toks naujagimis jau yra nukentėjęs nužudymo nusikalstamos veikos sudėties prasme.

Kita teorija – „Pasirodymo iš motinos iščių“. Šios teorijos šalininkai V. N. Kudriavcevas ir S. V. Borodinas⁸⁷, kurie teigia, kad gimimo momento pradžia yra sietina su veiksmu, kai visas naujagimio kūnas atsiskiria ar yra atskiriamas nuo gimdyvės. Panašios pozicijos laikosi ir S. Bojarovas⁸⁸ – jo manymu, gimimo pradžios momento pagrindinis požymis yra vaisiaus išstūmimas per gimdos kaklelį, kai vaisius yra gyvybingas. Gyvybingumą šis autorius sieja su kūdikio bent vienos kūno dalies pasirodymu iš gimdyvės organizmo kai jo širdies plakimas jau būna apčiuoptas ar nustatytas. Ši teorija taip pat nėra tiksli dėl to, jog gyvybės momentas siejamas su kūdikio

⁸² ABRAMAVIČIUS, A.; MILINIS, A.; BARANSKAITĖ, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, t. 18, p. 1124.

⁸³ KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos. *Teisės problemos*. 2005, 2(48).

⁸⁴ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 9.

⁸⁵ PĖSTININKAS, A. *Nusikaltimai asmeniui*. Vilnius: Mintis, 1984, p. 6.

⁸⁶ KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Mintis, 1964, p. 5.

⁸⁷ BORODIN, S. V., et al. *Komentarij k Ugolovnomu kodeksu Rossijskoj Federacii*. Moskva: Jurist, 1997, p. 265.

⁸⁸ BOJAROV, S. Problemy opredelenija načala žizni čeloveka v ugolovnom prave. *Ugolovnoe pravo*. 2004, p. 13–14.

pasirodymu iš motinos iščių, bet kūdikis gali gimti negyvas – tai gali nutikti dėl gimdymo metu pasitaikančių traumų ar kitų priežasčių.

Dar viena paminėtina teorija yra „Kvėpavimo teorija“. Šiai teorijai atstovauja K. Jovaišas⁸⁹, V.F. Karaulovas⁹⁰, A. Marekas⁹¹. Pirmojo savarankiško įkvėpimo – taip ji dar vadinama – teorija žmogaus gyvybės pradžią sieja su pirmuoju savarankiško oro įkvėpimu savais plaučiais. Įkvėpimas negali būti laikomas pagrindiniu ar vieninteliu gyvybės buvimą įrodančių požymiu dėl to, kad gyvenimo pradžioje kūdikis gali nekvėpuoti ir net būti menamos mirties būsenoje. Arba atvirkščiai – gali kvėpuoti, bet neturėti kitų gyvybinių požymių, tokių kaip širdies ritmas ar tinkamos kraujotakos buvimas.

Kadangi šis klausimas yra glaudžiai susijęs su medicinos mokslu, pažymėtina, jog remiantis medicinos mokslu, jei kūdikis nėra gimęs (gimimu laikytinas jo visiškai išstūmimas iš motinos iščių ir gyvybės požymių įgijimas), jis laikytinas vaisiumi. Iki minėtų veiksnių atsiradimo motinos kūnas ir vaisius tiek mediciniškai, tiek teisiškai, yra nedaloma visuma. Todėl iki fiziologinių gimdymo procesų pradžios vaisius nėra savarankiška būtybė nei anatomiškai, nei kaip kitaip, taigi jis negali būti ir nukentėjusiuoju nužudymo prasme.

Lietuvoje yra keletas įstatymų, reglamentuojančių gyvybės momento pradžios nustatymą. Vienas iš jų – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas⁹² (toliau – LR CK). Fizinio asmens gimimo momentu ir jo gyvybės pradžia pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas. Ši norma – tai bendrasis gimimo momento konstatavimo principas⁹³, kurį toliau plėtoja ir konkretizuoja atskiri specialūs įstatymai.

Kitas gimimo momentą reglamentuojantis įstatymas – Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas⁹⁴, pagal kurio 2 straipsnį vaiko gimimu laikomas gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo. Gyvybingumo požymiais laikytini savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas, o remiantis įstatymo 4 straipsniu, vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo.

⁸⁹ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997, p. 18.

⁹⁰ ZDRAVOMYSLOV, B. V., et al. *Ugolovnoe pravo Rossijskoj Federacii. Osobennaja chastj*. Moskva: Jurist, 1999, p. 22.

⁹¹ MAREK, A. *Kodeks karny. Komentarz. Wydanie II*. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005, p. 382.

⁹² Tai reglamentuoja LR CK 2.3 straipsnio 1 dalis. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

⁹³ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 20.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1602.

Taigi sutinkamos dvi viena kitai oponuojančios nuostatos. Civiliniame kodekse gyvybės pradžia laikomas savarankiškas įkvėpimas, o Vaiko gimimo momento nustatymo įstatyme gyvybės pradžia laikytinas viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Akivaizdu, jog šiuose įstatymuose vartojama sąvoka „žmogaus gimimo momentas“ nėra tapati žmogaus gyvybės pradžios momentui. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento įstatymo 2 straipsnio 2 dalimi vaiko gyvybingumo požymiais laikytini savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas. Šie du alternatyvūs požymiai leidžia daryti išvadas ar naujagimis gimė gyvas ir ar jis gali būti nusikalstamos veikos nukentėjusiuoju.

Kaip jau buvo minėta, LR BK 130 numatytas nusikalstamos veikos objektas – žmogaus gyvybė, o tai reiškia, kad asmuo turi būti gimęs, bet dar nemiręs. Dėl mirties momento nustatymo tokių didelių diskusijų, kaip dėl gyvybės pradžios momento nustatymo, nekyla. Mirties momentas medicinoje apibrėžiamas pagal du kriterijus – medicininį ir biologinį. Žmogaus gyvybės pabaigos momentas yra apibrėžiamas LR CK 2.3 str. 2 d. – jis sietinas su dviem savarankiškais alternatyviais medicininiais kriterijais: negrįžtamam žmogaus kraujotakos ir kvėpavimo sistemų funkcionavimo nutrūkimu bei visiškam ir negrįžtamam visų smegenų funkcijų nutrūkimu (t.y. smegenų mirtimi). Gyvybės pabaigos momentą apibrėžia ir Žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymo 2 str. 5 d., kuriame atkartojamos jau minėtos LR CK nuostatos. Kadangi teisės aktai nustato du alternatyvius ir savarankiškus žmogaus mirties momento nustatymo kriterijus, jie yra lygiaverčiai. Mirties faktas ir momentas gali būti konstatuoti vadovaujantis tiek vienu, tiek kitu kriterijumi⁹⁵.

Nužudymo labai susijaudinus nukentėjusysis yra gana specifiškas. Tai pasireiškia tuo, jog nukentėjusysis kartu yra ir savotiška prasme kaltas, nes vienokie ar kitokie jo veiksmai išprovokuoja kaltininką nusikalsti. Schematiškai vaizduojant šios nusikalstamos veikos sudėtį būtų galima pasitelkti rato paralelę – nukentėjusysis yra visų įvykių centre, jo veiksmai ar išsakytos mintys provokuoja kaltininką, kuris atlieka veiksmus, nukreiptus į nukentėjusįjį, dėl ko kaltininkas atlieka veiksmus, dėl kurių nukentėjusįjį ištinka mirtis. Taigi, nukentėjusysis yra centras, nes savo veiksmis išprovokuoja atitinkamą kaltinamojo reakciją, dėl kurios galiausiai pats ir nukenčia.

Analizuojant LR BK 130 str. sudėtį, sutinkami kompleksiniai požymiai *staiga labai susijaudinęs dėl neteisėto ar itin įžeidžiančio jį ar jo artimą asmenį nukentėjusio asmens poelgio*. Taigi, LR BK 130 straipsnyje numatyta privilegijuota kito asmens nužudymo sudėtis bus tada, kai nukentėjusiajam gyvybė atimama kaltininkui esant fiziologinio

⁹⁵ Mikelėnas, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 20–21.

afekto būsenos, kurią sukėlė neteisėtas ar itin įžeidžiantis jį ar jo artimą asmenį nukentėjusiojo poelgis.

Poelgio neteisėtumo sąvoką yra pateikęs LAT 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” – neteisėtas poelgis yra bet koks prieš kaltininką ar jam artimą asmenį nukreiptas priešingas teisei nukentėjusiojo elgesys, kuris gali pasireikšti kėsanimusi į asmens gyvybę, sveikatą, turtą, smūgių sudavimu, kankinimu, laisvės atėmimu ir kitokiu fiziniu smurtu, taip pat psichiniu poveikiu – grasinimu pavartoti fizinį smurtą, šantažu, patyčiomis ir pan.⁹⁶. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas atmetė Z. P. apeliacinį skundą dėl nuosprendžio, kuriuo jis buvo nuteistas už tai, kad tyčia peiliu vieną kartą dūrė gulinčiai lovoje sugyventinei R. T. į krūtinę, taip padarydamas sužalojimus, kurie sukėlė ūmų vidinį ir išorinį nukraujavimą, nuo kurio R. T. įvykio vietoje mirė. Apeliantas skunde prašė perkvalifikuoti jo veiką iš LR BK 129 str. 2 d. 3 p. į LR BK 130 str., motyvuodamas tuo, kad teismas tinkamai neįvertino kokioje emocinėje būsenoje jis buvo R. T. nužudymo metu ir kokią įtaką ši būklė turėjo jo nusikalstamam elgesiui. Taip pat apeliantas teigė, jog jis neturėjo jokios priežasties nužudyti R. T., o jo veiksmus išprovokavo D. U. panaudotas smurtas prieš nuteistąjį. Neteisėtu elgesiu apeliantas laikė D. U. smurto panaudojimą prieš jį. Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija nutartyje nurodė, kad apelianto prašymas yra nepagrįstas, todėl atmestinas. Kolegija pažymėjo, kad kasacinis teismas formuojamoje teismo praktikoje yra išaiškinęs, kad neteisėtas asmens poelgis suprantamas kaip bet koks prieš kaltininką ar jo artimą asmenį nukreiptas priešingas teisei nukentėjusiojo elgesys, kuris gali reikštis kėsanimusi į žmogaus gyvybę, sveikatą, smūgių sudavimu ir pan., taip pat ir (ar) psichiniu poveikiu – grasinimu panaudoti smurtą, tyčiojimusi, šantažu ir kitaip. Taip pat nurodė, kad tam, kad veika galėtų būti kvalifikuojama pagal LR BK 130 str. turi būti nustatyta trijų aplinkybių visuma (neteisėtas ar itin įžeidžiantis nukentėjusiojo poelgis; kaltininko buvimas afekto būsenoje; priežastinis ryšys tarp nukentėjusiojo poelgio, kaltininko staiga susijaudinimo ir nužudymo). Taigi, kolegija konstatavo, kad minėtoje situacijoje nebuvo nei vienos iš sąlygų, būtinų veikos kvalifikavimui pagal LR BK 130 str.⁹⁷.

Neteisėtų veiksmų sąvoką Lietuvos baudžiamosios teisės specialistas J. Nocius apibrėžia kaip smurtą (tiek fizinį, tiek psichinį) – mušimus, sužalojimus, grasinimą panaudoti fizinį smurtą prieš kaltininką ar jam artimą asmenį. Taip pat neteisėtas

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21.

⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-524-150/2015.

veiksmas gali pasireikšti turto sunaikinimu, sugadinimu, turto prievartavimu, savivaldžiavimu, laisvės atėmimu, taip pat padarant šias veikas dėl neatsargumo⁹⁸.

Kitas baudžiamosios teisės specialistas A. Klimka pateikia tokį neteisėtų veiksmų apibrėžimą – „neteisėti veiksmai – priešingas įstatymams smurtas pasireiškia kėsanimusi į gyvybę, kūno sužalojimu (dabar – sveikatos sutrikdymas), smūgių sudavimu, laisvės atėmimu ir pan.“⁹⁹.

Dėl neteisėtų veiksmų pasisakė Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija 2014 m. balandžio 10 d. nuosprendyje, kuriuo I. M. pripažinta kalta padarius nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 129 str. 1 d.. I. M. nuteista už tai, kad konflikto metu su N. T. tyčia sudavė jai du smūgius peiliu, taip padarydama nukentėjusiajai pjautinį-durtinį sužalojimą, kuris komplikavosi į ūmų vidinį nukraujavimą, dėl kurio N. T. mirė. Kaltinamoji prisipažino esanti kalta, bet tvirtino, jog N. T. sužalojo staiga susijaudinusi ir gindamasi nuo jos neteisėtų veiksmų, nes pastaroji ėmė kratyti ją, suėmusi už kaklo bei peiliu jai perpjovė ranką. Kaltinamoji teigė, jog dėl neteisėtų N. T. veiksmų buvo kilęs realus pavojus jos sveikatai ir gyvybei. Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija konstatavo, kad byloje nenustatyta, kad kaltinamoji žudė būdama didžiai susijaudinusi dėl nukentėjusiosios pavartoto įstatymams priešingo smurto. Tokius nukentėjusiosios veiksmus kolegija vertino tik kaip provokuojančius, bet turėjusius įtakos nusikalstamos veikos padarymui, todėl jie vertintini tik kaip kaltinamosios atsakomybę lengvinančia aplinkybe¹⁰⁰. Šis pavyzdys suponuoja išvada, kad neteisėtumo požūris daugeliu atveju yra paliekamas teismo vertinimui.

Kaip teigia P. Veršekys – nužudymo sudėties kontekste *neteisėto poelgio* požymio traktuotę pripažinti nesant vertinamojo pobūdžio taip pat galima tik sąlyginai: keltintinas klausimas ar, pavyzdžiui, skolos negrąžinimas kaltinamajam galėtų būti traktuojamas *neteisėtu poelgiu* LR BK 130 str. kontekste¹⁰¹. Pavyzdžiui, LAT 2012 m. gegužės 24 d.¹⁰² nutartimi nustatė, kad M. Ž. nuteistas už tai, kad dėl savanaudiškų paskatų tyčia nužudė kitą žmogų. M. Ž., turėdamas tikslą išvengti ne mažiau kaip 60 000 Lt skolos grąžinimo S. J., tyčia tryliką kartų smogė peiliu į nukentėjusiojo krūtinę ir pilvą, dėl šių sužalojimų S. J. mirė įvykio vietoje. Nuteistasis teigė, kad apeliacinis teismas visiškai nevertino

⁹⁸ NOCIUS, J. *Nusikaltimai asmeniui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: VU, 1998, p. 26.

⁹⁹ KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Mintis, 1964, p.15.

¹⁰⁰ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 10 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-182-312/2014.

¹⁰¹ VERŠEKYS, P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 245.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-266/2012.

ekspertizės akte nurodytų aplinkybių, kuriame nurodomas nuteistojo padidintas reaktyvumas aplinkos poveikiams bei dirgikliams. Ekspertai konstatavo, kad M. Ž. pokalbio su nukentėjusiuoju metu galėjo būti išsižeidęs, jog iš jo reikalaujama jau gražintų pinigų, galėjo jausti pyktį, apmaudą, įsiūtį. Nuteistasis teigia, kad teismas neįvertino, kad būtent nukentėjusiojo neteisėtas elgesys išprovokavo jo didelį susijaudinimą ir toliau sekusius veiksmus. Kasatorius nurodo, kad paskutinio M. Ž. vardu surašyto 10 000 Lt vertės vekselio surašymo data buvo netikra, t. y. kad M. Ž. iš S. J. neva tai sekančią dieną (po nužudymo) skolinsis 10 000 Lt, kuriuos nepraėjus nei mėnesiui turės gražinti. Byloje užfiksuoti duomenys patvirtina, kad nukentėjusysis neturėjo jokio teisėto pagrindo reikalauti iš kaltinamojo pasirašyti tokio naujo vekselio, nes realiai pinigai kaltinamajam nebuvo paskolinti ir nukentėjusysis pinigų įvykio metu neturėjo. Teismas kasacinį skundą atmetė ir nurodė, kad apeliacinis teismas padarė pagrįstą išvadą, kad M. Ž. nužudė S. J. iš anksto apgalvojęs, jog nuteistasis elgėsi ne spontaniškai, o veikė sąmoningai siekdamas išvengti skolos gražinimo. Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų teismų praktikoje kvalifikuojamas ne tik tada, kai nužudoma tiesiogiai siekiant gauti materialinės naudos, bet ir tada, kai kaltininkas siekia išvengti turtinės prievolės. Šiuo atveju S. J. nužudymas padarytas siekiant išvengti skolos gražinimo, kaltininkui dedant pastangas, kad skolininkas ir skolos dydis po nukentėjusiojo mirties būtų nenustatyti. Taigi, galima daryti išvadą, kad skolos negražinimas galėtų būti laikomas neteisėtu poelgiu, bet tik esant visoms kitoms būtinosioms sąlygoms, norint kvalifikuoti veiką pagal LR BK 130 str. Nurodytoje situacijoje M. Ž. veikia kvalifikuota kaip tyčinis nužudymas atsižvelgus į eilę aplinkybių – atlikti paruošiamieji veiksmai prieš nužudymą, aptarti nuteistojo turėti finansiniai įsipareigojimai nukentėjusiajam, taip pat nustatytos aplinkybės, pabrėžiančios valingus ir kryptingus kasatoriaus veiksmus siekiant nuslėpti nusikaltimo pėdsakus.

Apibendrinant nukentėjusiojo neteisėto poelgio sampratą, galima teigti, jog vertinant ar tokie veiksmai yra neteisėti, kiekvieną kartą teismas turi atsižvelgti į konkrečiai susiklosčiusias aplinkybes bei situaciją.

Kitas požymis – itin įžeidžiantis poelgis, kurio sąvoka įstatyme neapibrėžiama, taip paliekant vietą teismo diskrecijai. Šiuo požiūriu daugelio teisės teoritikų nuomonės sutampa nurodant, kad itin įžeidžiantis poelgis yra vertinamoji sąvoka, todėl apie didelio įžeidimo buvimą ar nebuvimą sprendžia teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes¹⁰³.

¹⁰³ ALIUKONIENĖ, R. Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011, p. 309.

Antai J. Nocius teigia, jog vertinant poelgio itin didelį įžeidžiamumą reikia vadovautis subjektyviuoju kriterijumi, t.y. kaip jis paveikia kaltininką, nes žmonių jautrumas yra skirtingas dėl daugelio aplinkybių – vienam tie patys išsakyti žodžiai ar veiksmai gali nesukelti jokių emocijų, kai tuo tarpu kitam tai gali būti emocinio sprogo pradžia. Toks skirtingas aplinkybių vertinimas priklauso nuo žmogaus išsilavinimo, charakterio, temperamento ir pan.¹⁰⁴.

2004 m. birželio 18 d. LAT Senatas nutarimo 24 punkte išskyrė tris pagrindinius itin įžeidžiančio poelgio turinio kriterijus, kurie turi būti vertinami inkriminuojant šį požymį:

- kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai esmingai prieštarauja moralės bei dorovės principams;
- kiek pažeidžia žmogaus garbę ir orumą;
- kaip tai paveikia kaltininką, atsižvelgiant į jo individualias asmenines savybes¹⁰⁵.

Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas 2013 m. sausio 31 d. nutartimi¹⁰⁶ konstatavo, kad T. V. padarė nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 130 str., kadangi įėjęs į kambarį pamatė R. R., kuris stovėjo su nusmuktomis kelnėmis ir apnuogintu lytiniu organu, ir ant sofos gulinčią savo sugyventinę J. U., kurios krūtinė buvo apnuoginta ir kelnės pasmuktos žemyn. T. V. pagalvojęs, kad jam nebūnant kamabaryje, R. R. turėjo lytinių santykių su jo sugyventine, pareikalavo, kad pastarasis išeitų iš kambario. Kai T. V. stūmė R. R. iš kambario, jis tris kartus sudavė kumščiu į T. V. veidą. T. V., būdamas labai susijaudinęs, paėmė ant stalo gulėjusį peilį ir juo sudavė smūgį R. R. į kairį žastą bei į krūtinės kairę pusę. Dėl šių smūgių, R. R. patyrė ūmų vidinį nukraujavimą, dėl kurio įvykio vietoje mirė. Apeliacinis teismas konstatavo, kad T. V. smurtinius veiksmus sąlygojo kambaryje matytas vaizdas bei nukentėjusiojo atsisakymas išeiti iš buto, kurį lydėjo keli smūgiai ranka. Teisėjų kolegijos nuomone, R. R. veiksmai, pasireiškę intymaus pobūdžio santykių su J. U. siekimu tame pačiame bute esant jos draugui T. V., turi būti vertinami kaip itin įžeidžiantys nuteistąjį ir jį žeminantys bei esmingai prieštaraujantys moralės bei dorovės principams, todėl T. V. veika kvalifikuojama pagal LR BK 130 str..

¹⁰⁴ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 30-31.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21.

¹⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013*.

Netesėtas ar itin įžeidžiantis poelgis gali būti padarytas ne tik kaltininko, bet ir jo artimo asmens atžvilgiu. Artimo asmens sąvoka nėra apibrėžta formaliais kriterijais. Artimų asmenų sąvoka yra pateikiama teismų praktikoje¹⁰⁷ - nurodoma, kad kaltininkui artimas asmuo yra ne tik jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai, bet ir kaimynai, draugai, ar kiti asmenys, su kuriais kaltinamąjį sieja glaudūs ryšiai. Šių ryšių pobūdis turi būti toks, kad leistų spręsti, kad atitinkami nukentėjusiojo veiksmai galėjo sukelti kaltinamajam, didelio susijaudinimo būklę. Tokiam plačiam artimų asmens rato apibrėžimui pritartina, nes formaliai išvardinti asmeninius ryšius, kurie apibrėžtų kaltininko artimą ryšį su žmogumi, yra neįmanoma.

Nužudymas labai susijaudinus yra nusikaltimas. Remiantis LR BK 2 str. 1 d. – baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik už veikas, kurios veikos padarymo metu buvo uždraustos baudžiamojo įstatymo. Baudžiamas gali būti tik toks elgesys, kuris pasireiškia konkrečia veika. Antivisuomeninės asmens savybės, mintys, įsitikinimai ar ketinimai, kad ir kokie jie būtų pavojingi, negali būti baudžiami tol, kol jie nėra realizuojami išorine žmogaus veikla¹⁰⁸. Baudžiamoji teisė nesiekia drausti nei nusikalstamų idėjų, minčių ar ketinimų, taip pat sprendimų daryti nusikaltimus tol, kol tokie sprendimai netrikdo viešosios tvarkos¹⁰⁹.

Nusikalstama veika yra žmogaus elgesys, kuris turi šiuos požymius – priešingumą teisei, pavojingumą, sąmoningumą ir valingumą, ir pasireiškia dvejopai – veikimu arba neveikimu. LR BK 130 str. numatytą nusikalstamą veiką galima padaryti tik veikimu, kuris sukelia pavojingus padarinius, t. y. kito žmogaus mirtį. Taigi, šis nusikaltimas gali būti padaromas tik aktyviais veiksmais: fiziniu, mechaniniu, cheminiu ar psichiniu būdais. Pavyzdžiui, T. V. nuteistas pagal LR BK 130 str. ir jo nusikalstama veika pasireiškė tuo, kad jis paėmė ant stalo gulėjusį peilį ir sudavė juo smūgį nukentėjusiajam R. R. į kairį žastą, padarydamas jam paviršinę durtinę – pjautinę žaizdą, bei sudavė smūgį peiliu R. R. į krūtinės kairę pusę, padarydamas jam durtinę – pjautinę žaizdą su kiauryminiu širdies sužalojimu, kuris komplikavosi į ūmų vidinį nukraujavimą, dėl kurio R. R. įvykio vietoje mirė¹¹⁰.

Priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių yra vienas iš būtinųjų objektyviosios pusės elementų. Nužudymo labai susijaudinus padariniai yra fizinio pobūdžio – tai

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21.

¹⁰⁸ ALIUKONIENĖ, A. Veika kaip vienas iš sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyviųjų požymių. *Teisė*, 2013, t. 87, p. 22.

¹⁰⁹ *Ibidem*

¹¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013.

žmogaus mirtis. Taigi tarp kaltininko veiksmų ir padarinių esantis ryšys turi būti teisiškai reikšmingas. Teisinis reikšmingumas pasireiškia tuo, kad nukentėjusiojo mirtis turi būti dėsningas kaltininko sąlygotų veiksmų rezultatas, o ne atsitiktinis kaltininko veikos padarinys. Dėl to itin svarbu nustatyti ar mirtis nukentėjusįjį ištiko būtent dėl kaltininko veiksmų, o ne dėl kitų aplinkybių.

Įrankiai ir priemonės taip pat yra objektyviosios pusės elementai, bet šios nusikalstamos veikos kvalifikavimui įtakos neturi – tai fakultatyvieji požymiai.

3.2. Subjektyvieji požymiai

Vienas iš nusikalstamos veikos požymių yra subjektas, nes nusikalstama veika negali būti padaroma be asmens. LR BK numatyta, jog nusikalstamos veikos subjektu gali būti fizinis, o už kai kurias veikas – ir juridinis asmuo. Nužudymo labai susijaudinus subjektu gali būti tik fizinis asmuo. Fizinį asmenį apibūdina labai daug savybių ir požymių – vieni yra teisiškai reikšmingi įstatymo leidėjui kontruojant nusikalstamų veikų sudėtis, kiti yra visiškai nereikšmingi. Taigi, norint patraukti žmogų baudžiamojon atsakomybėn, pakanka nustatyti tik tam tikrus būtinuosius požymius, kurie apibūdina veiką padariusį asmenį¹¹¹.

Remiantis baudžiamosios teisės doktrina – nusikaltimo subjektu laikytinas toks fizinis asmuo, kuris yra pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas ir sulaukęs amžiaus ribos, nuo kurios gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Įstatymų leidėjas už atskiras nusikalstamas veikas nustato amžiaus ribą, kurią pasiekęs asmuo turėtų suvokti savo veiksmų pavojingumą ir gebėti už juos atsakyti.

Įstatymų leidėjas LR BK 13 str. numato dvi baudžiamosios atsakomybės amžiaus ribas – 16 ir 14 metų. Asmuo, nusikaltimo padarymo metu sulaukęs 16 metų, būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už visas veikas. Asmuo, sulaukęs 14, metų nusikaltimo padarymo metu gali atsakyti tik už tam tikras veikas, kurios numatytos LR BK 13 str. 2 d. Už nužudymą labai susijaudinus atsakyti galės asmuo, kuris yra sulaukęs 16 metų amžiaus.

Pakaltinamumas yra viena iš būtinųjų nusikalstamos veikos požymių, kurio sąvoka tiesiogiai LR BK pateikta nėra¹¹². G. Švedas teigia, kad nors asmens pakaltinamumas yra būtinas nusikalstamos veikos subjekto požymis, jo turinį atskleidžia ne baudžiamasis įstatymas, bet baudžiamosios teisės teorija – tai asmens sugebėjimas suvokti savo

¹¹¹ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 302.

¹¹² *Ibidem*, p. 188.

veiksmų ar neveikimo esmę ir juos valdyti¹¹³. Asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tik tada, kai supranta savo daromos veikos pavojingumą ir geba valdyti savo veiksmus – toks asmuo yra pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas. Ribotas pakaltinamumas reglamentuotas LR BK 18 str. 1 d. – tai būklė asmens, kuris dėl psichikos sutrikimo, kuris nėra pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu, negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų¹¹⁴.

LR BK 130 str. dispozicijoje aiškiai nurodoma, kad asmuo turi būti didelio susijaudinimo būsenoje, kitaip tariant – afekto¹¹⁵ būklėje. Ši būklė sietina su ribotu pakaltinamumu.

Didelis susijaudinimas vertintinas kaip neeilinė būklė, kurią sukėlė neeilinės aplinkybės. Kiekvienas žmogus tam tikru gyvenimo laikotarpiu susiduria su tam tikromis situacijomis, kurios daro įtaką jo emocijoms – konfliktai su aplinkiniais, šeima, savęs nuvertinimo ar pervertimo epizodais. Psichopatologijos požiūriu būna dviejų tipų konfliktinės situacijos arba reakcijos – keliančios grėsmę arba tokios grėsmės nekeliančios. Grėsmės nekeliančios konfliktai yra nesvarbūs, nes jie nėra patogeniški. Reikšmingi yra tie konfliktai, kurie kelia grėsmę – dažnai jie yra patogeniški. Šalia šio tipo konfliktų paminėtini ir tariamai grėsmę keliančios situacijos – konkrečiam individui tokia situacija gali sukelti psichologinės grėsmės jausmą, kuris pasireiškia pačiomis įvairiausiomis emocijomis¹¹⁶.

Emocijos žmogų gali apimti tiek teigiamos, tiek neigiamos. Tačiau pažymėtina, kad ypatingoje stresinėje situacijoje gali apimti afekto būklė, kuri apibūdinama kaip ypatinga emocijų reiškinių rūšis, kuri gerokai skiriasi nuo paprastų emocijų. Skirtumai nuo paprastų emocijų – didelė jėga ir trumpas veikimas. Ištikus afekto būklei, visos kitos psichinės reakcijos yra sustabdomos. Afekto būklė dažniausiai žmogų ištinka kritiniais ir kriziniais jo gyvenimo momentais.

Taigi afektas gali būti apibūdinamas kaip būsenos, kurios metu žmogui dėl staigaus ir labai didelio susijaudinimo, pasireiškiančio stipriu ir giliu pergyvenimu, dalinai aptemsta sąmonė, susiplėnėja jo savitvarda, t. y. gebėjimas kontroliuoti ir valdyti savo elgesį, todėl jis gali padaryti tokius veiksmus, kurių nepadarytų būdamas normalioje būklėje.

¹¹³ ŠVEDAS, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2006, p. 93.

¹¹⁴ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. I knyga. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 117.

¹¹⁵ Tarptautinių žodžių žodyne nurodoma, kad afektas (lot. *Affectus* – susijaudinimas) – med., psich. Stiprus susijaudinimas, jausmų (dažniausiai neigiamų) protrūkis, kurį sukelia staiga pakitusios gyvenimo aplinkybės. Žr. Tarptautinių žodžių žodynas. A-K. Sudarytoja VAITKEVIČIŪTĖ V. – Vilnius: Žodynas, 1999, p. 46.

¹¹⁶ ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS, V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*. 2016, t. 26, Nr.1, p. 53.

Teisiniu požiūriu galima išskirti kelias afekto rūšis¹¹⁷:

- pataloginis afektas;
- fiziologinis afektas.

Patologinis afektas yra nepakaltinamumo pripažinimo sąlyga. Tai tokia būseną, kurios metu sutrinka žmogaus sąmonė ir jo daroma veika yra nulemta stiprių emocijų, dėl kurių jis negali blaiviai įvertinti esamos situacijos ir savo elgesio tolesnių padarinių. Ši būklė yra kraštutinė susijaudinimo prasme, jos metu pasireiškia psichiniai veiklos sutrikimai. Šie psichiniai veiklos sutrikimai arba anomalijos taip iškreipia normalų psichikos funkcionavimą, kad žmogaus adekvatus aplinkos, jo veikos ir elgesio bei kilsiančių padarinių suvokimas nėra įmanomas¹¹⁸.

Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2014 m. spalio 17 d. nutartyje nurodė, kad V. Š., būdamas nepakaltinamumo būsenoje, savo namuose, veikdamas itin žiauriai, abiejose rankose laikomais peiliais sudavė savo žmonai 76 smūgius į įvairias kūno vietas, dėl to nukentėjusioji patyrė daugybinius sužalojimus ir gausų nukraujavimą, dėl ko mirė. Teismo psichiatrijos – teismo psichologijos ekspertizės akto išvadoje nurodoma, kad V. Š. inkriminuojamos veikos padarymo metu nustatyti ūminiai psichofiziniai sutrikimai, vyraujant kliedesiams, su susijusiu ūminiu stresu, dėl kurių jis negalėjo suprasti savo veiksmų esmės ir jų valdyti¹¹⁹.

Patologinis afektas yra būklė, dėl kurios žmogus nesuvokia savo daromų veiksmų prasmės ar negeba jų kontroliuoti ir esant tokios būklės jis negali atsakyti už tokius veiksmus. Pažymėtina, jog kai kurie mokslo atstovai pažymi, kad psichiatrinis nepakaltinamumo kriterijus tėra viena iš prielaidų, norint pripažinti asmenį nepakaltinamą, nes ne kiekvienu atveju psichikos sutrikimas kelia tokią būseną, dėl kurios asmuo negali suprasti ar negali valdyti savo veiksmų nusikalstamos veikos darymo metu¹²⁰.

Kita afekto rūšis – fiziologinis afektas. Kvalifikuojant asmens veiką pagal LR BK 130 str., minima būklė *labai susijaudinęs*, kuri sietina su fiziologinio afekto buvimu. Fiziologinis afektas skiriasi nuo pataloginio afekto, todėl esant fiziologinio afekto būklei, asmuo už savo padarytą nusikalstamą veiką atsakyti gali, bet atkreipiant dėmesį į sumažėjusį gebėjimą suprasti ir valdyti savo veiksmus ir esant kitoms LR BK 130 str.

¹¹⁷ ČEPAS, A.; DOBRYNINAS, A.; VALICKAS, G. Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai. *Teisės problemos*, 2013, t. 79, p. 22.

¹¹⁸ ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS, V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*. 2016, t. 26, Nr.1, p. 54.

¹¹⁹ Vilniaus apygardos teismo baudžiamųjų bylų teisėjų kolegija. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. M1-386-626/2014*.

¹²⁰ DAŠKEVIČIUS, K.; MARCINKEVIČIENĖ, J. Nepakaltinamumo klinikinės nozologinės ir kriminalinės struktūros analizė Lietuvoje (1985-2009 m.). *Sveikatos mokslai*, t. 24, Nr. 1, 2014, p. 5-6.

numatytoms sąlygoms, kaltininko veika kvalifikuotina pagal privilegijuotą nusikalstamos veikos sudėtį.

Fiziologinis afektas apibrėžiamas kaip būklė, kurios metu žmogų ištinka labai stipri emocinė reakcija į tam tikrą dirgiklį, dažniausiai neigiamą: įskaudinimas, įžeidimas, pasityčiojimas, kuriai būdingas pergyvenimų stiprumas, difuzinis poveikis psichikai ūmia išorine išraiška¹²¹. Fiziologinio afekto metu žmogaus dėmesys staigiai pasikeičia, taip pat suvokimo lauke laikosi tik tie objektai, kurie sukėlė emocinį dirglumą. Dėmesio koncentracija sutrinka, keičiasi jo mąstymas, tampa sunku susikaupti ir numatyti savo veiksmų rezultatus.

Kai kurie psichiatrijos mokslininkai teigia, kad fiziologinis afektas mediciniškai su ilgalaikiais psichikos sutrikimais neturi nieko bendro ir tai yra tik konkretaus žmogaus psichologinę reakciją į stresą¹²². Taigi nors pripažįstama, kad fiziologinio afekto būsenoje esantis žmogus būna labai susijaudinęs, bet tokioje būklėje jis vis tik geba teisingai vertinti situaciją ir valdyti savo veiksmus¹²³. Tačiau mokslininkai pažymi, kad nors fiziologinio afekto apimtas žmogus būna susijaudinęs, bet tas susijaudinimas neatima žmogaus gebėjimo teisingai vertinti situacijos ir valdyti savęs¹²⁴.

Būtina pažymėti, kad fiziologinis afektas yra laikytinas viena iš galingiausių emocijų išraiškų, kurio išskirtiniai bruožai yra situatyvumas, t. y. situacija, kurioje jis kyla, ddelis intensyvumas ir labai trumpa trukmė¹²⁵.

Kitas subjektyviosios pusės požymis yra kaltė. Tai yra būtinas požymis, kuris privalo būti įrodinėjamas kiekvienoje baudžiamojoje byloje. Visos nusikalstamų veikų sudėtys sukonstruotos taip, kad kaltė privalo būti įrodyta ir nustatyta¹²⁶. Baudžiamosios teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad kaltė yra asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis (t. y. psichinis) santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais¹²⁷. Kaltė apima du elementus – valinį ir intelektualinį. Intelektualus momentas sietinas su asmens suvokimu arba nesuvokimu pavojingo ar rizikingo pobūdžio daromos nusikalstamos veikos atžvilgiu, o valinis – su asmens noru ar nenoru, kad kiltų tokie

¹²¹ ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS, V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*, 2016, t. 26, Nr.1, p. 54.

¹²² MARCINKEVIČIENĖ, J. Pakaltinamų asmenų su psichikos sutrikimais visuomenei pavojingų veikų prevencija. *Iš: Agresija ir smurtas – psichinė norma ir patologija*. Vilnius, 2001, p. 92.

¹²³ DEMBINSKAS, A., et al. *Psichiatrija*. Vilnius: Vaistų žinios, 2003, p. 163.

¹²⁴ *Ibidem*, p. 672.

¹²⁵ ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS, V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*, 2016, t. 26, Nr.1, p. 54.

¹²⁶ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 336.

¹²⁷ *Ibidem*

padariniai¹²⁸. Šios kategorijos egzistuoja kartu, nes bet kuris valingas asmens veiksmas negali egzistuoti be asmens intelektualinio veiksmo įvertinimo, bet intelektualus veiksmas negali būti realizuotas be asmens valios išraiškos. Baudžiamosios teisės teorijoje, remiantis intelektualiojo ir valinio momento deriniu nusikalstamos veikos darymo metu, kaltė išskiriama į dvi formas: tyčia ir neatsargumas¹²⁹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 5 punkte išaiškinta, kad nužudymas yra padarytas tiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad jis savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui ir norėjo ją atimti. Nužudymas padaromas netiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir, nors nenorėjo atimti gyvybės, sąmoningai leido tokiems padariniams kilti¹³⁰. Nužudymas labai susijaudinus gali būti padaromas tik tyčia – tiesiogine arba netiesiogine.

LR BK 15 str. nurodoma, kad nusikaltimas yra padarytas tiesiogine tyčia tada, kai jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti bei numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir jų norėjo. Manytina, kad vartojamas žodis *norėjo* yra netikslus apibūdinant tiesioginę tyčią. Kaip teigia A. Milinis, norėjimas reiškia pozityvios asmens valios pastangas ir kaltininko ir padarinių santyki įvardijant kaip *norą* reiškia, kad norimi ir tokie padariniai, kurių kaltininkas iš tiesų nenorėjo¹³¹. LAT Senato nutarime „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ išaiškino, kad tyčios buvimas grindžiamas tokiomis aplinkybėmis kaip smurto pobūdis, sužalojimų lokalizacija, žalojamųjų ar žudymo įrankių naudojimas¹³².

Kita tyčios forma – netiesioginė, kai kaltininkas supranta, kad savo elgesiu kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė tai, bet nors ir nusikalstamų padarinių nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti.

Paminėtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje yra dar viena tyčios klasifikavimo rūšis. Tai tyčia pagal jos atsiradimo momentą – iš anksto apgalvota ir staiga atsiradusi. Iš anksto apgalvotos tyčios atveju tarp asmens nusikalstamo ketinimo ir jo ketinimo

¹²⁸ *Ibidem*, p. 338.

¹²⁹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 204.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21.

¹³¹ MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011, p. 312-315.

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21.

realizavimo praeina tam tikras laiko tarpas, per kurį jis apgalvoja nusikalstamos veikos padarymo detales, ruošiasi ir panašiai. Staiga atsiradusios tyčios atveju tarp asmens ketinimo ir to ketinimo realizavimo laiko tarpo nėra arba jis yra ypatingai trumpas. Dėl savo pobūdžio, nužudymas labai susijaudinus gali būti padarytas tik esant staiga atsiradusiai tyčiai.

Itin didelę reikšmę nustatant riboto pakaltinamumo būseną turi psichologinė-psichiatrinė ar kitokia ekspertizė. Pavyzdžiui, LAT 2015 m. sausio 13 d. nutartyje¹³³ nustatė, kad B. K. nuteista už tai, kad ji tyčia smogė peiliu mažiausiai vieną kartą savo šeimos nariui sugyventiniui D. K. į krūtinę, tai padarydama jam durtinį-pjautinį krūtinės sužalojimą, kuris komplikavosi vidiniu nukraujavimu ir nuo patirtų sužalojimų mirė. Nuteistoji kasaciniu skundu prašo perkvalifikuoti jos veiką iš LR BK 129 str. 2 d. 3 p. į 130 str.. nurodydama, kad teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, nes D. K. Anksčiau ne kartą naudodavo prieš ją fizinį smurtą, tačiau ji stengėsi konfliktines situacijas spręsti taikiai, bet to šį kartą D. K. elgesys buvo nukreiptas ne tik į ją, bet ir į jos motiną. Nuteistoji teigė, kad D. K. įniršis ir agresija sukėlė jai didelį susijaudinimą, kitaip tariant ji buvo fiziologinio afekto būsenoje. Nuteistoji prašė paskirti psichologinę-psichiatrinę ar kitokią ekspertizę, tačiau šis prašymas buvo atmestas, motyvuojant tuo, kad iki nusikaltimo padarymo ji medicinos įstaigose nesigydė. Teismas kasacinį skundą tenkino iš dalies ir apeliacinę nutartį panaikino, perduodamas ją nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka. Teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas jos prašymą paskirti psichologinę ar psichologinę-psichiatrinę ekspertizę jos būsenai (fiziologinio afekto) nustatyti, pažeidė jos gynybos teises, t. y. atėmė galimybę surinkti papildomus įrodymus, patvirtinančius jos parodymus apie įvykio aplinkybes ir tai, kad ji buvo labai susijaudinusi – afekto būsenos. Ši būseną nustatoma pagal faktines bylos aplinkybes, prirėikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė, teismo psichologinė-psichiatrinė ar kitokia ekspertizė.

Kaip jau minėta, kvalifikuojant veiką pagal privilegijuotą sudėtį, riboto pakaltinamumo nustatymui didelę įtaką turi psichologinės ar psichologinės-psichiatrinės ekspertizės. Tam tikrų psichologinių nukrypimų buvimas veikos padarymo metu nėra pagrindas pripažinti tokį asmenį ribotai pakaltinamu. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2015 m. gruodžio 1 d. nutartimi¹³⁴ nurodė, kad V. P. pasikėsino nužudyti savo sutuoktinę E. P.. V. P. pasikėsino nužudyti E. P. tačiau manydamas, kad

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-699/2015.

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-537-303/2015.

nukentėjusioji mirė, nutraukęs neteisėtus veiksmus, pasišalino. Kasaciniame skunde V. P. nurodė, kad nusikalstamos veikos metu jis buvo fiziologinio afekto būsenoje. Teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizės akte pažymėta, kad psichotraumuojanti situacija susidarė dėl nukentėjusiosios E. P. provokuojančio elgesio bei nuteistojo V. P. individualių psichologinių savybių. V. P. buvo labai emociškai įsitempęs, todėl nukentėjusiosios E. P. atsisakymas pasikalbėti bei jos nepriimtinas elgesys nulėmė nuteistojo afektinio protrūkio kilimą, kuris pasireiškė daliniu sąmonės susiaurėjimu ir suvokimo fragmentiškumu, elgesio reguliacijos sutrikimu (savo veiksmų kontrolės ir prognozės sutrikimu). Postafektinė fazė pasireiškė psichine astenija, daliniu įvykio suvokimu bei daline įvykio amnezija. Teismas konstatavo, kad įvertinus visas reikšmingas veikos kvalifikavimui bylos aplinkybes V. P. nusikalstamos veikos padarymo metu buvo ne fiziologinio afekto būsenos, kurią sukėlė pati nukentėjusioji savo neteisėtais veiksmais ar itin įžeidžiančiu poelgiu, o paprastos emocinės būsenos (santykiai tarp sutuoktinių buvo įtempti, viena vertus, dėl nukentėjusiosios netinkamo elgesio, kuris žeidė V. P. savimeilę dėl pastangų, siekiant išsaugoti šeimą, tai pat dėl paties nuteistojo individualių psichologinių savybių, kaip antai neryžtingumo, uždarumo, sunkumų priimant konstruktyvius sprendimus frustruojančiose situacijose ir t. t.). Teismas konstatavo, jog atsižvelgiant į aplinkybes, nėra pagrindo daryti išvadą, kad nusikalstamos veikos padarymo metu V. P. buvo fiziologinio afekto būsenos, kurią sukėlė neteisėtas ar itin įžeidžiantis nukentėjusiosios poelgis, taigi nėra pagrindo kvalifikuoti V. P. veikos pagal *BK130* straipsnį.

Taigi, tam, kad nusikalstama veika būtų kvalifikuojama pagal privilegijuotą sudėtį, turi būti nustatyta būtinųjų sąlygų visuma.

Konstatuojant, kad nužudymas padarytas staiga labai susijaudinus, būtina nustatyti¹³⁵:

- 1) neteisėtą ar itin įžeidžiantį nukentėjusiojo poelgį, kuris turi būti pagrindinė priežastis, išprovokavusi nužudymą;
- 2) kaltininko buvimą afekto būsenos (t. y. situaciją, kai dėl neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų kaltininkui iš dalies aptemsta sąmonė, susilpnėja savitvarda, tačiau neprarandamas gebėjimas suprasti savo veiksmus ir juos valdyti);
- 3) priežastinį ryšį tarp nukentėjusiojo poelgio, staigaus kaltininko didelio susijaudinimo ir nužudymo.

¹³⁵ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 120.

Svarbu paminėti, jog veika kvalifikuotina pagal šį straipsnį tik tuomet, kai yra visų paminėtų sąlygų visuma – nukentėjusiojo neteisėtas ar itin įžeidžiantis elgesys (fakultatyvus požymis – elgesys turi būti arba neteisėtas, arba įžeidžiantis) bei kaltininko afekto būseną bei priežastinis ryšys tarp elgesio ar įžeidimo ir kaltinamojo afekto būsenos.

LR BK 130 str. dispozicijoje nurodyta, jog asmuo turi būti *labai susijaudinęs*. Baudžiamosios teisės doktrinoje ši būklė sietina su fiziologiniu afektu. Tiesa, vieningos pozicijos dėl fiziologinio afekto požymių nepateikia nei medicininė, nei psichologinė, nei teisinė literatūra. Šio darbo autorei priimtinausia pozicija, kad dideliu susijaudinimu turėtų būti pripažįstamas toks žmogaus emocinės būklės pasikeitimas, dėl kurio staiga pakinta intelektualinė bei valinė kaltininko būseną ir susilpnėja jo veiksmų kontrolė¹³⁶.

Privilegiuoto nužudymo kvalifikavimui itin svarbi laiko trukmė, t. y. nustatymas, kad nuo kaltininko susijaudinimo momento ir jo veiksmų buvo praėjęs minimalus laiko tarpas, kitaip tariant – kaltininko atsakomieji veiksmai turi sekti iš karto po neteisėtų ar itin įžeidžiančių nukentėjusių veiksmų, kadangi afektinės tyčios buvimas yra trumpalaikis. Laiko trukmė yra vertinamoji kategorija, kuri yra palikta teismo diskrecijai¹³⁷. Pavyzdžiui, E. B. nuteistas pagal LR BK 129 str. 2 d. 2 p., 3 p., 6 p. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto su savo tėvu metu tyčia jam sudavė ne mažiau kaip 29 smūgius į krūtinės sritį, dėl ko tėvas mirė jausdamas dideles fizines kančias. Tėvas buvo neįgalus, tad nužudymas padarytas ne tik itin žiauriai, bet ir prieš bejėgiškos būklės žmogų. Nuteistasis apeliaciniame skunde prašė perkvalifikuoti jo veiką į numatytąją LR BK 130 str., motyvuodamas tuo, kad tėvas nuolat žemindavo jį ir jo šeimos narius, tyčiodavosi. Nuteistasis pažymėjo, kad prieš tėvą smurtaudavo tik tais atvejais, kai tėvas jį įžeisdavo. Apeliacinis teismas nuteistojo skundą atmetė motyvuodamas tuo, jog baudžiamasis įstatymas nenurodo konkretaus laiko, per kurį kaltininkas turi padaryti savo veiksmus, tačiau kaltininko atsakas į neteisėtą ar įžeidžiantį poelgį turi sekti iš karto po nukentėjusiojo veiksmų. E. B. veiksmai galėtų būti vertintini tik kaip greitas atsakas į nukentėjusiojo netinkamą elgesį, tačiau veikos teisinį vertinimą apsprendžia kaltininko fiziologinio afekto buvimas. Teismas konstatavo, kad veikos kvalifikavimui pagal LR BK 130 str. būtina nustatyti, jog didelį susijaudinimą sukėlė nelauktas, staiga padarytas, netikėtas kaltininkui nukentėjusiojo poelgis. Šioje byloje nustatyta, jog toks kaltininko tėvo elgesys buvo įprastas, tesėsi ganėtinai ilgą laiką, tad darytina išvada, kad smurtą nukentėjusysis naudojo iš pykčio. Nors nuteistojo tyčia

¹³⁶ ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS, V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*, 2016, t. 26, nr. 1, p. 54.

¹³⁷ *Ibidem*, p. 55.

nužudyti susiformavo staiga, bet nustatytos aplinkybės neduoda pagrindo išvadai, kad E. B. nusikalstamą veiką padarė būdamas fiziologinio afekto būsenoje ir jo veika nekvalifikuotina pagal LR BK 130 str.¹³⁸. Taigi, darytina išvada, kad laiko trukmė *staiga* turi būti vertinama kompleksiskai su kitais šią nusikalstamą veiką apibūdinančiais sudėties elementais – kaltininkas turi būti fiziologinio afekto būklėje, nukentėjusiojo veiksmai turi būti neteisėti ar įžeidžiantys.

Apibendrinant galima teigti, kad nors formaliai kvalifikuojant veiką pagal LR BK 130 str. visos sąlygos turėtų būti vertinamos vienodai (neteisėtas ar itin įžeidžiantis nukentėjusiojo poelgis; kaltininko buvimas afekto būsenos; priežastinis ryšys tarp nukentėjusiojo poelgio), bet kai kurie baudžiamosios teisės mokslininkai pastebi tendenciją, kad teismai priima sprendimus išimtinai vadovaudamiesi teismo psichiatrijos ekspertizės išvadomis¹³⁹. Todėl darytina išvada, kad teismai, išimtinai prioretizuodami ekspertizės išvadų reikšmę, dalį savo kompetencijos perduoda teismo ekspertams, kurie tokių įgaliojimų neturi¹⁴⁰.

¹³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-336/2011.

¹³⁹ ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*, 2016, t. 26, nr.1, p. 56.

¹⁴⁰ GRUODYTĖ, E.; PALIONIENĖ, N. Riboto pakaltinamumo sampratos problematika lyginamuoju aspektu. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014, p. 70.

4. Naujagimio nužudymo sudėties analizė

4.1. Objektyvieji požymiai

Nagrinėjamos nusikalstamos veikos objektas yra naujagimio gyvybė. Nužudymo objekto samprata, gyvybės pradžios ir pabaigos momento nustatymo problematika aptarta ankstesniame skyriuje, todėl plačiau nebenagrinėtina.

Naujagimio nužudymo sudėtyje nukentėjusysis yra specifinis – tai naujagimis. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės doktrinoje naujagimio požymiai neapibrėžiami, bet remiantis medicinos mokslu, naujagimiu laikytinas kūdikis iki keturių savaičių amžiaus.

Naujagimio gyvenimas yra skirstomas į du pagrindinius etapus – tai *ankstyvasis* (nuo 0 iki 7 dienų) ir *vėlyvasis* (nuo 7 iki 28 dienos)¹⁴¹. Toks skirstymas paplitęs visame pasaulyje yra paremtas naujagimio fiziologinio vystymosi procesais. Atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamosios teisės teorijoje prabrėžiama, jog kvalifikuojant veiką medicininiai naujagimio požymiai neturi reikšmės ir spręsti šį klausimą paliekama teismo kompetencijai¹⁴².

Įstatymų leidėjas naujagimio sąvokos nekonkretina tikėtina dėl to, jog nėra didelis bylų skaičius pagal šį straipsnį – 2012 m. buvo užregistruoti 3 naujagimių nužudymai, 2013 m. – 1, 2014 m. – 2, 2015 m. – 3¹⁴³.

Kaip jau minėta, naujagimio nužudymo objektas – jo gyvybė. Tai reiškia, kad norint kvalifikuoti veiką pagal LR BK 131 str. viena iš sąlygų yra pasikėsinimas į tinkamą objektą – naujagimio, kuris yra gimęs, bet dar nemiręs, gyvybė. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2016 m. vasario 8 d. nuosprendžiu nustatė, kad kaltinamoji R. B. pagimdė išnešiotą moteriškos lyties naujagimį ir nežinodama, kad gimimo metu vaikas įkvėpė vaisiaus vandenių ir gimė negyvas bei turėdama tikslą jį nužudyti, tyčia naujagimį ranka panardino po vandeniu, atimdama jam galimybę kvėpuoti. Pati išlipusi iš vonios, kurioje gimdė, naujagimį kurį laiką dar paliko plūduriuoti vandenyje kol, jos manymu, pastarasis nustojo rodyti gyvybės požymius. Teismo medicinos specialisto pateiktoje išvadoje nurodoma, kad naujagimis gimė negyvas. Vaisius mirė nuo hipoksijos (asfiksijos) gimimo metu dėl vaisiaus vandenių įkvėpimo (aspiracijos). Priežastys, sukeliančios vaisiaus hipoksiją gali būti įvairios: motinos infekcinės ligos, priešlaikinis

¹⁴¹ DRĄSUTIENĖ, G., et al. *Akušerija ir ginekologija*. Vilnius: Vaistų žinios, 2005, p. 611.

¹⁴² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 122.

¹⁴³ Duomenys pateikti pagal Lietuvos Vidaus reikalų ministerijos Informatikos ir ryšių departamento informaciją. [interaktyvus] Forma 1G EULOCKS <http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/?metai=2012&menu=12&idAta=3&rt=1&oldYear=2012&id=136&idStat=10®ionas=0&id3=1#Atas-1Z-EUL>

placentos atsiskyrimas, virkštelės pertempimas, silpna gimdymo veikla ir kt. Vaisiaus vandenų aspiracija yra itin grėsminga būklė, kuri reikalauja gydymo stacionaro specializuotuose skyriuose. Teismo medicinos tarnybos ekspertizė patvirtino specialisto išvadas – konstatuota, kad naujagimis gimė negyvas, buvo gyvybingas ir išnešiotas. Naujagimis gimė negyvas, nes naujagimio kvėpavimo oru ir kitų gyvenimo po gimimo požymių nenustatyta. Teismas konstatuoja, kad kaltinamoji R. B. tyčia, siekė nužudyti vos gimusį savo naujagimį, tačiau jos nusikalstami veiksmai nutrūko baigtinio pasikėsinimo stadijoje dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jos valios, kadangi naujagimis gimė negyvas. Kaltinamoji apie tai nežinojo ir savo nusikalstamus veiksmus nukreipė į jau negyvą savo naujagimę, t. y. netinkamą objektą. Vilniaus apygardos teismas nusprendė R. B. pripažinti kalta, padarius nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 22 str. 2 d., 129 str. 2 d. 1 p., 2 p., 3 p.

Nusikalstama veika – tai priešingas teisei, pavojingas, sąmoningas ir valingas realios tikrovės reiškinys, kuris pasireiškia dvejopai – veikimu arba neveikimu. Baudžiamosios teisės doktrinoje laikomasi nuostatos, kad naujagimio nužudymas gali būti padaromas tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu¹⁴⁴. Veikimas – tai aktyvus žmogaus kūno judesys ar judesiai, kurie yra sąmoningi ir valingi. Dažniausiai ši nusikalstama veika yra padaroma aktyviais veiksmais. Pavyzdžiui, LAT 2006 m. kovo 17 d. nutartimi nustatė, kad L. V. nuteista už tai, kad pagimdžiusi vyriškos lyties naujagimį, iš karto po gimdymo, panardino jį į vandenį, dėl ko kūdikis užduso prigeriant vandenyje ir mirė, taip tyčia jį nužudė¹⁴⁵. Nuteistoji prašė jos veiką kvalifikuoti atsižvelgiant į tai, kad ji buvo gimdymo nulemtojė būklėje, taip pat neturėjo jokių išskaičiavimų nužudyti savo kūdikį, bet teismas atmetė kasacinį skundą motyvuodamas, kad bylos duomenys leidžia teigti, kad buvo išsamiai ištirtos kūdikio mirties aplinkybės bei pačios kasatorės psichinė būklė ir jos veika kvalifikuotina pagal LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p. Nors veika kvalifikuota ne pagal LR BK 131 str., bet objektyvieji LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p. ir LR BK 131 str. numatytų nusikalstamų veikų požymiai sutampa. Taigi, naujagimis buvo nužudytas aktyviais veiksmais – nuteistoji panaudodama fizines jėgas siekė naujagimio mirties.

Kitas naujagimio nužudymo aktyviais veiksmais pavyzdys - Lietuvos apeliacinio teismo, kurioje R. L. 2014 m. sausio 3 d. nuosprendžiu nuteista pagal LR BK 129 str. 2 d. 1 ir 3 p. už tai, kad dar iki gimdymo turėdama sumanymą nužudyti savo naujagimį,

¹⁴⁴ ABRAMAVIČIUS, A., *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2009, p. 122.

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283/2006.

prasadėjus gimdymui, pagimdžiusi gyvą, moteriškos lyties pilnai išnešiotą naujagimį, nuplėšė naujagimio bambagyslę ir šiam įkritus į lauko tualetu duobėje esančias fekalijas, suprasdama, kad naujagimis jau yra atsiskyręs nuo jos, tyčia paliko savo naujagimę dukrą lauko tualete, dėl ko keliolikos minučių laikotarpyje naujagimė mirė nuo hipertermijos¹⁴⁶.

Kaip jau minėta, naujagimio nužudymas gali būti padaromas ir neveikimu. Neveikimas yra toks pasyvus žmogaus elgesys, sukliantis ar galintis sukelti išoriniame pasaulyje tam tikrus pakitimus. Jam būdingas pavojingumas, priešingumas teisei, tokio elgesio sąmoningumas (asmuo suvokia, kad jis privalo veikti atitinkamai) ir valingumas. Neveikimu nusikalstama padaroma tuomet, kai nustatoma, kad asmuo privalėjo veikti atitinkamu būdu, bet to nedarė. Neveikimas – tokia situacija, kai motina neatlieka veiksmų, kuriuos privalo ir gali atlikti – kūdikio nemaitina, neperraša virkštelės, palieka be priežiūros¹⁴⁷. Neveikimas gali būti paprastas, kai jį sudaro vienas epizodas, taip pat gali būti sudėtinis – iš kelių epizodų. Analizuotoje teismų praktikoje naujagimio nužudymų, padarytų neveikimu, nerasta.

Pažymėtina, kad naujagimio nužudymas padarytas neveikimu turėtų būti skiriamas nuo jo palikimo be pagalbos. Jei motina, siekdama atsikratyti naujagimio, jį palieka be priežiūros, be tokioje vietoje, kurioje jos supratimu, vaiką turėtų rasti ir juo pasirūpinti, atsakomybė kyla pagal LR BK 158 str.¹⁴⁸. Pavyzdžiui, LAT 2004 m. gegužės 4 d. nutartyje¹⁴⁹ nurodė, kad B. R. nuteista pagal LR BK 158 str. už tai, kad norėdama atsikratyti savo sūnaus, paliko jį be būtinos priežiūros ir negalintį savimi pasirūpinti. Teismas konstatavo, kad naujagimis buvo paliktas pavojingoje jo gyvybei padėtyje – 18 dienų naujagimio palikimas be priežiūros laiptinėje 8 valandoms kėlė grėsmę jo gyvybei, nes nebuvo užtikrinti naujagimio fiziologiniai poreikiai bei jo saugumas. Kadangi veikos sudėtis yra formalioji, todėl nereikalauja jokių pasekmių.

Kitas nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymis yra padariniai. Naujagimio nužudymo sudėtyje padariniais pripažįstama naujagimio mirtis. Taigi analizuojamas nusikaltimas yra baigtas naujagimiui mirus.

Dar vienas būtinas naujagimio nužudymo objektyviosios pusės elementas yra priežastinis ryšys. Atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą kyla tada, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir atsiradusių padarinių (mirties) yra priežastinis ryšys. Baudžiamosios teisės

¹⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2014 m. sausio 3 d. nuosprendis baudžiamajame byloje Nr. 1A-106/2014.

¹⁴⁷ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 28.

¹⁴⁸ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 123.

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2004 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-327/2004.

teorijoje laikomasi pozicijos, kad priežastinis ryšys yra toks santykis tarp veikos ir nusikalstamų padarinių, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamus padarinius. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. sausio 3 d. nuosprendžiu¹⁵⁰ nustatė, kad R. L. nužudė savo naujagimį – nuplėšė bambagyslę ir šiam įkritis į lauko tualetu duobę, tyčia paliko jį duobėje. Apeliaciniame skunde nuteistosios pagal LR BK 129 str. 2 d. 1 ir 3 p. gynėja teigė, kad teismas klaidingai nustatė priežastinio ryšio buvimą tarp R. L. veiksmų ir naujagimio mirties. Teismas konstatavo, kad nustatant priežastinį ryšį, turi būti atsižvelgta į tai, ar kaltininko veika buvo būtina sąlyga mirčiai kilti, ar mirtis buvo dėsninga ir numatoma veikos pasekmė. Tais atvejais, kai padariniai nulemti ne vienos, bet kelių priežasčių, būtina įvertinti, kokią įtaką padariniams atsirasti turėjo kaltininko veika palyginti su kitais veiksniais, prisidėjusiais prie padarinių kilimo. Teismas nurodė, kad pateiktos išvados ir teismo medicinos ekspertės paaiškinimai patvirtina pirmosios instancijos išvadą, kad R. L., lauko tualete pagimdžiusi gyvą išnešiotą naujagimį, nuplėšė bambagyslę, t. y. atidalino ją tyčiniiais aktyviais veiksmais. Ši ir kitos byloje nustatytos aplinkybės patvirtina, kad R. L. sąmoningais ir tyčiniiais veiksmais – nutraukdama bambagyslę ir tokiu būdu leisdama naujagimiui įkristi į lauko tualetu duobę, jo skubiai netraukdama ir to neprašydama atėjusio vyro, suvokė savo nusikalstamos veikos pobūdį, numatė padarinius – naujagimio mirtį ir tokių padarinių norėjo, t. y. siekė įgyvendinti savo išankstinį sumanymą – nužudyti savo gimusį kūdikį. R. L. nužudydama savo naujagimį veikė tiesiogine tyčia ir jos veiksmai yra tiesioginiame priežastiniame ryšyje su atsiradusiomis pasekmėmis – mažamečio šeimos nario – naujagimės dukters mirtimi.

¹⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2014 m. sausio 3 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-106/2014.

4.2. Subjektyvieji požymiai

Būtent naujagimio nužudymo subjektas ir jo ypatumai suteikia galimybę atriboti šią nusikalstamą veiką nuo kitų nužudymų. Šios nusikalstamos veikos subjektas yra specialusis – juo gali būti tik naujagimio motina, nes juo negali būti nei naujagimio tėvas, nei giminaičiai ar svetimi asmenys ir tai yra vienas iš kriterijų atribojant šią nusikalstamą veiką nuo kvalifikuoto nužudymo, numatyto LR BK 129 str. 2 d. 1 p., 2 p.; 3 p.

Amžių, nuo kada motina atsako už naujagimio nužudymą, nustato LR BK 13 str. 1 d.. Kaltininkė pagal LR BK 131 str. ji atsakys tada, jeigu veikos padarymo metu jai bus suėję 16 metų. Pasaulyje žinoma anksčiausiai pagimdžiusį kūdikį motina buvo 5 metų¹⁵¹, tiesa tai yra išimtis iš taisyklės. Bet paauglių nėštumai iki 16 metų tampa vis didesne problema, pavyzdžiui, Lietuvoje 1995 m. užregistruota jauniausia gimdyvė, kuriai gimdymo metu buvo suėję 11 metų ir 5 mėnesiai. Kyla klausimas, kaip kvalifikuoti veikas tokių gimdyvių, kurios nužudo savo naujagimius, bet nėra sulaukusios įstatyme numatytos amžiaus ribos, nuo kurios kyla baudžiamoji atsakomybė už šį nusikaltimą.

Šiuo klausimu vieningos pozicijos mokslininkų tarpe nėra. Vieni baudžiamosios teisės teoretikai teigia, kad :

- gimdyvė, kuriai nusikalstamos veikos padarymo metu jau yra suėję 14 metų, bet ji dar nėra sulaukusi 16 metų, baudžiamojom atsakomybėn traukiama išvis negalėtų būti. Amžiaus nustatymas yra formalusis kriterijus ir jį traktuoti kitaip negu jį nustatė įstatymų leidėjas, nereikėtų. Taigi remiantis Lietuvos respublikos baudžiamaisiais įstatymais, tokia motina atsakomybėn nebūtų traukiama;
- gimdyvė, kuriai nusikalstamos veikos padarymo metu jau yra suėję 14 metų, bet ji dar nėra sulaukusi 16 metų, pagal S. F. Milikovą, turėtų būti traukiama atsakomybėn už paprastą nužudymą¹⁵²;
- gimdyvė, kuriai nusikalstamos veikos padarymo metu jau yra suėję 14 metų, bet ji dar nėra sulaukusi 16 metų, E. B. Kurguzkinos nuomone, turėtų atsakyti už kvalifikuotą nužudymą. Ši pozicija grindžiama tuo, jog nesant specialiosios normos, reikia taikyti bendrąją normą.¹⁵³

¹⁵¹ [interaktyvus]. Prieiga per internetą. <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,893791,00.html>.

¹⁵² МИЛЮКОВ, С. Б. *Российское уголовное законодательство. Опыт критического анализа. Санкт-Петербург*, 2000, p. 218.

¹⁵³ КУРГУЗКИНА, Е. Б. *Убийство матерью новорожденного: природа, причины, предупреждения*. Воронеж, 1999, p. 22.

Lietuvos teismų praktikoje problemų dėl gimdyvės amžiaus, neatitinkančio įstatymo numatytos minimalios ribos, nekyla, ir Lietuvoje už naujagimio nužudymą motinai baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK 131 str. baudžiamoji atsakomybė nekils, jei ji nebus sulaukusi minimalios įstatyme numatytos ribos, t. y. 16 metų.

Kitas subjektyviosios pusės elementas yra motinos pakaltinamumas. Pakaltinamumas sietinas su kaltininko psichinės būklės bei jo veiksmų sąsaja – ar jis geba suvokti savo veiksmus ir jų daromus padarinius ir jei sugeba ar tai daro tinkamai ir adekvačiai. Pakaltinamumas LR BK 131 str. prasme tiesiogiai susijęs su motinos psichine būkle, kurią nulemė fiziologiniai bei psichologiniai gimdymo procesai. Iš esmės tokia būklė laikytina ribotu pakaltinamumu. Ribotas pakaltinamumas baudžiamojame teisėje yra suprantamas, kai asmuo yra tokios būklės, kuri nusikalstamos veikos darymo metu jam neleido visiškai suvokti savo daromų veiksmų pobūdžio ir nesugebėjo jų visiškai valdyti, bet jų nepakanka norint pripažinti asmenį nepakaltinamu¹⁵⁴.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog baudžiamajame įstatyme vartojamas terminas *gimdymo nulemta būseną*, kurios turinys plačiau neatskleidžiamas. Taigi, pagal LR BK 131 straipsnį veika kvalifikuojama tik tada, kai nustatoma, kad motina buvo gimdymo nulemtoje būsenoje, kuri lėmė, jog ji nebuvo pilnai adekvati ir gebanti suprasti savo daromų veiksmų bei jų valdyti, taip pat pažymint, jog tokia būseną turi būti nulemta būtent dėl gimdymo ar su juo susijusių pokyčių, o ne dėl kitų vidinių ar išorinių dirgiklių. Teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad gimdymo būseną gali būti tokia būseną, kurio metu laikinai sutrinka psichika, bet nešalina pakaltinamumo, nors ir riboja sąmonę¹⁵⁵.

Paprastai teismų praktikoje siekiant tinkamai išsiaiškinti ar motina buvo gimdymo nulemtoje būklėje ar ne, teismas skiria teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizes. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas¹⁵⁶ 2014 m. vasario 7 d. nustatė, kad R. J., turėdama išankstinę tyčia nužudyti naujagimį, vonios kambaryje pagimdė gyvą, išnešiotą ir subrendusį vyriškos lyties naujagimį. Iš karto po gimdymo įdėjo naujagimį į pirkinių maišelį tarp rankšluosčio ir politileninės skiautės bei pakišo jį po vonia, nuo ko sumažėjo kūdikio įkvėpiamo oro kiekis ir jis mirė. Mirties priežastis – mechaninė asfiksija. Kaltinamajai buvo paskirta teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizė, kurioje nustatyta, jog R. J. psichikos sutrikimų neturi ir veikos padarymo metu galėjo suvokti savo veiksmų pavojingumą ir juos valdyti. Nurodoma, kad nusikalstamos veikos padarymo metu jos elgesiui įtakos turėjo esam asteninio plano asmeniniai ypatumai

¹⁵⁴ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 1998, p. 191.

¹⁵⁵ *Ibidem*

¹⁵⁶ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1-44-350/2014.

(psichasteniškumas, nepasitikėjimas, socialinė introversija, pastovus stresas, emocinis bei fizinis diskomfortas, depresinė būseną). Darytina išvada, kad R. J. įvykio padarymo metu fiziologinio afekto būsenoje nebuvo. R. J. įvykio padarymo metu buvo daugiau depresinėje su nepakankamai tipiškais fiziologiniam afektui būdingais požymių elementais, būsenoje. Taip pat teismas konstatavo, kad kaltinamoji nesiruošė auginti gimusio kūdikio, o ruošėsi nusikaltimui iš anksto, ir tai akivaizdžiai rodo jos elgesys iki gimdymo.

Kaip jau minėta, baudžiamoje teisėje šis nusikaltimas yra sietinas su ribotu pakaltinamumu. Ribotą pakaltinamumą apibūdina du kriterijai¹⁵⁷:

- medicininis kriterijus;
- juridinis kriterijus.

Medicininis kriterijus apima tokį psichikos sutrikimą, kuris nors ir yra nukrypimas nuo normos, bet nėra laikomas pagrindu pripažinti tokį asmenį pilnai nepakaltinamu.

Juridinis kriterijus skaidomas į dvi dalis – į intelektinę bei vidinę. Intelektinė dalis apima asmens, padariusio nusikalstamą veiką, pavojingumo suvokimą. Turima omenyje jo socialinė bei emocinė branda, intelektinis išsivystymo lygis ir kiti veiksniai. Vidinė dalis apima asmens, padariusio nusikaltimą, gebėjimas valdyti savo veiksmus.

Ribotai pakaltinama moteris bus laikoma tik tada, kai jos veiksmai turės abiejų kriterijų visumą. Tiesa, svarbu pažymėti, jos medicininis kriterijus nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėties prasme turės didesnę reikšmę ir jo nenustačius, juridinis kriterijus nebeturės prasmės. Medicininio kriterijaus buvimą ar jo nebuvimą sprendžia specialistai, pateikdami išvadas, o jei to neužtenka, gali būti skiriama teismo ekspertizė – psichologinė-psichiatrinė, psichologinė ir kt.

Riboto pakaltinamumo nustatymas yra nemenkas iššūkis specialistams bei teismo psichiatrijos ekspertams, nes jų išvados yra bene pagrindinis svertas nustatinėjant motinos psichologinę būklę. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2016 m. vasario 8 d. nuosprendyje¹⁵⁸ remdamasis teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertize, nurodė, kad kaltinamoji R. B. įtariamos nusikalstamos veikos padarymo metu nesirgo lėtiniu bei laikinu psichikos sutrikimu. Jai nustatytas adaptacijos sutrikimas, kuris netrukdytų suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti. Veikos padarymo metu R. B. nebuvo afekto bei kitoje trumpalaikėje psichikos sutrikimo būsenoje (tame tarpe dėl gimdymo nulemtos būsenos).

¹⁵⁷ ČEPAS, A.; DOBRYNINAS, A.; VALICKAS, G. Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai. *Teisės problemos*, 2013, t. 79, p. 22.

¹⁵⁸ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-133-318/2016.

Pateiktame ekspertės-psichologės A. G. paaiškinime nurodoma, kad atliekant kaltinamosios tyrimą buvo konstatuota situaciškai pažeminta nuotaika, emocinis labilumas, kiek sulėtintas mąstymas, nerimavimas dėl susiklosčiusios situacijos, nustatytas adaptacijos sutrikimas. Adaptaciniai sutrikimai, kurie buvo nustatyti, negalėjo turėti esminės įtakos jos sprendimui nutraukti vaikui gyvybę, kadangi ji orientavosi situacijoje, jos veikla buvo nuosekli ir kryptinga pagal situaciją. Taigi teismas, remiantis šiomis išvadomis, konstatavo, kad kaltinamoji gebėjo suvokti savo veiksmus ir juos valdyti, nors šiai ir buvo nustatyti adaptaciniai nukrypimai, bet jie nelaikytini pakankamu argumentu norint konstatuoti gimdymo nulemtos būklės buvimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad atlikti tyrimai parodo, jog didžioji dauguma moterų, padariusių šį nusikaltimą, neturi jokių psichikos ligų ar sutrikimų, išskyrus tam tikrus asmenybės sutrikimus, tokius kaip egocentiškumas ar socialinė nebranda. Jų elgesys dažniausiai būna nulemtas nemokėjimu elgtis kritinėse situacijose, emocijų pasikeitimuose dėl gimdymo sukeltos būklės¹⁵⁹. Remiantis baudžiamosios teisės doktrina, tokie dalykai kaip socialinė nebranda, gyvenimo patirties stoka nepatenka į medicininius kriterijus¹⁶⁰.

Pažymėtina, kad gimdymo nulemta būklė yra gerokai platesnė sąvoka už ribotą pakaltinamumą, kuriai nemažą įtaką daro ne tik medicininis kriterijus (pvz. laikinai sutrikusi psichika), bet ir kiti veiksniai – stresas, motyvacijos nebuvimas, socialinė padėtis, socialinė nebranda ir kt. Taip pat gimdymo nulemta būklė negali būti sietina vien tik su gimdymo fiziologiniu procesu – tokia būseną gali pradėti formuotis nuo neštumo pradžios arba jo metu. Neštumo metu gali susiformuoti tokios aplinkybės, kurios galės turėti įtakos gimdymo nulemtai būsenai atsirasti¹⁶¹.

Analizuojant motinų, nužudžiusių savo naujagimius, veiksmus, paminėtina, jog 1998 m. Mekee ir Shea nustatė, kad dauguma nužudymų padaroma dėl iškreiptos realybės, impulsyvumo, neplanuoto veiksmo dėl padidėjusio streso, nusivylimo, pykčio, depresijos, nepakankamų ekonominių sąlygų ar visų šių priežasčių visumos. Dažniausi motyvai vis dėl to išskiriami šie: nepakantumas vaiko veiksmui ar nepakantumas atsiradusiai nešvarai.

Motinos psichologinė būklė gali būti sutrikusi dėl kelių elementų¹⁶²:

¹⁵⁹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 118.

¹⁶⁰ *Ibidem*

¹⁶¹ ALIUKONIENĖ, R.; NAVICKAS, A.; BAREIKYTĖ, A. Naujagimio nužudymo teisiniai ir medicininiai aspektai. *Sveikatos mokslai*. 2016, t. 66, p. 66.

¹⁶² SANJEEV, A. *Rationalizing Infanticide: A Medico-Legal Assessment of the Criminal Code's Child Homicide Offence*, 2010.

- pogimdyvinės depresijos (pogimdyvinė arba kitaip – motinystės liūdesys ir didžioji pogimdyvinė depresija);
- pogimdyviniai psichikos sutrikimai (motinystės liūdesys arba melancholija (*baby blue*); pogimdyvinė depresija be psichozės ir pogimdyvinė psichozė.

Pogimdyvinei depresijai¹⁶³ (motinystės liūdesiui) būdingi pagrindiniai depresijos požymiai bei savęs nuvertinimas, kaltumo idėjos bei suicidinės mintys.

Didžiajai pogimdyvinei depresijai būdingi įprastos depresijos simptomai, taip pat liūdna nuotaika, neviltis, susilpnėjusi koncentracija, atminties pablogėjimas, nekontroliuojamas verkimas, dirglumas, mintys apie mirtį bei savižudybę, perdėtas savęs nuvertinimas. Ši depresijos rūšis yra labai pavojinga dėl lėto ir nepastebimo pasireiškimo ir užklumpa motinas per pirmus 2-3 mėnesius po gimdymo.

Motinystės liūdesiui (*baby blue*) būdingas motinų verksmingumas, nemiga, apetito pokyčiai (apetito stoka, arba atvirkščiai – gerokai padidėjęs apetitas), emocinis labilumas. Motinystės liūdesys prasideda apie pirmąją savaitę ir stipriausiai juntamas 4-5 dienomis, o dažniausiai praeina per porą savaitių.

Pogimdyvinė psichozės priežastys yra fiziologiniai organizmo persitvarkymai po gimdymo, psichinė įtampa, kuriai gali turėti įtakos išankstinė baimė gimdyti, miego stoka, sunki šeiminė padėtis, palaikymo ar stabilumo nebuvimas šeimoje. Dažniausiai suserga pirmą kartą pagimdžiusios ir fiziškai ir/ar psichiškai ne tokios stiprios moterys. Tai, jog moteris iki gimdymo turėjo sutrikimų, pogimdyvinės psichozės rizika padidėja. Šios psichozės riziką didina nėtumo metu buvę sublinkiniai depresijos ar nerimo simptomai, taip pat išoriniai veiksniai – problemos šeimoje ar kitos socialinės problemos¹⁶⁴.

Pogimdyvinė psichozė gali pasireikšti keliais aspektais – haliucinacijomis, pamišimais arba delyrais (sąmonės sutrikimais, kurie gali pasireikšti vietos ar laiko orientacijos sutrikimais). Didžiausias pavojus naujagimio ir motinos gyvybei iškyla esant pogimdyvinei psichozei ar pogimdyvinei depresijai¹⁶⁵.

Analizuojant teismų praktiką, pastebėtina, kad motinos, nužudžiusios savo naujagimius ir nuteistos pagal LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 punktus, neretai prašo jų veiką perkvalifikuoti į privilegijuotą nužudymo sudėtį, motyvuodamos tuo, kad darydamos veiką buvo ribotai pakaltinamos dėl gimdymo nulemtos būklės. Pavyzdžiui, LAT 2006

¹⁶³ LAPKIENĖ, L. *Pogimdyminiai psichikos sutrikimai ir jų medikamentinio gydymo taktika laktacijos metu*. Vilnius: Nervų ir psichikos ligos, 2002, p. 18.

¹⁶⁴ SAMUOLIENĖ, R. Pogimdyminės psichozės. *Sveikata*. 1999, t. 4, p. 20–22.

¹⁶⁵ LIAUSĖDAS, A. Moterų agresija ir psichikos sutrikimai. *Sveikata*. 1999, t. 4, p. 23–25.

m. kovo 7 d. nutartyje¹⁶⁶ nurodyta, kad L. V. nuteista už tai, kad pagimdžiusi vyriškos lyties naujagimį, iš karto po gimdymo, mažamečiui jos vaikui dėl kūdikystės esant bejėgiškos būklės, panardino jį į vandenį ir dėl šios priežasties kūdikis užduso ir mirė. Nuteistoji teigė, kad teismas nepagrįstai vertino jos parodymus, taip pat ji tikino, kad neatsimena, kas nutiko gimdymo metu. Atliktas ekspertizės nuteistoji vertino tik kaip formalųjį stebėjimą, be siekio ištirti jos psichinę būklę gimdymo metu. Nuteistosios kasacinis skundas atmestas, nuteistosios būklei ištirti buvo paskirta ne tik ambulatorinė, bet ir stacionarinė psichiatrinė, psichologinė ekspertizė. Visų ekspertizių išvadose duota kategoriška išvada, kad L. V. veikos metu nebuvo laikinoje psichikos veiklos sutrikimo (gimdymo nulemtoje) būsenoje ir galėjo suprasti savo veiksmų esmę.

Kitas subjektyviosios pusės požymis yra kaltė. Kaltė yra apibrėžtina kaip kaltininko psichinis santykis su daroma veika. Nagrinėjant kaltės klausimą LR BK 131 str. aspektu, šis nusikaltimas gali būti padaromas tik esant tyčiai – tiesioginei arba netiesioginei.

Tiesioginę tyčią baudžiamojoje teisėje apibrėžia LR BK 15 str. – nusikalstama veika laikoma padaryta veikiant teisiogine tyčia tuo atveju, kai asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, norėjo taip veikti arba jei darydamas nusikalstamą veiką asmuo suvokė tokios veikos pavojingumo pobūdį ir numatė, kad gali kilti LR BK numatyti padariniai (jam veikiant ar neveikiant) ir jis jų siekė.

Netiesiogine tyčia nusikalstama veika gali būti padaroma tuo atveju kai asmuo suvokė daromos nusikalstamą pobūdį ir numatė, kad dėl jo veikimo ar priešingai – neveikimo – gali atsirasti LR BK numatyti padariniai, tačiau nors ir jų nenorėjo, leido tokiems padariniams atsirasti.

Kalbant apie tyčią, baudžiamosios teisės doktrinoje nurodoma, kad ji gali būti kilusi staiga arba apgalvota iš anksto. Atsižvelgiant į LR BK 131 str. turinį, tyčia negali būti kilusi iš anksto, tai lemia pačios normos prigimtis – motinos būklė turi būti nulemta tam tikrų psichologinių pakitimų, todėl jie numatomi iš anksto niekaip negalėtų būti. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje, pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. sausio 3 d. nuosprendžiu¹⁶⁷ nustatė, kad R. L. nuteista pagal LR BK 129 str. 2 d. 1 ir 3 p. už tai, kad nužudė savo naujagimį turėdama tiesioginę tyčią jį nužudyti. Pagal baudžiamosios teisės teoriją, tiesioginei tyčiai yra būdingi trys požymiai: pavojingo

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283/2006.

¹⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2014 m. sausio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-106/2014.

nusikalstamos veikos pobūdžio suvokimas; numatymas, kad gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai; norėjimas, kad dėl veikimo ar neveikimo atsirastų padariniai. Pirmieji du požymiai apibūdina tiesioginės tyčios intelektualųjį elementą, o trečiasis – valinį. R. L. veikė tiesiogine tyčia, nes gimdydama lauko tualete šaltu metų laiku, nenustatytu objektu nutraukdama bambagyslę, ir nedėdama pastangų ištraukti iš tualetu duobės naujagimio, ji suvokė savo nusikalstamos veikos pobūdį, numatė to padarinius – naujagimio mirtį ir tokių padarinių norėjo. Be to, R. L. nusikalstama veika nebuvo atsitiktinio pobūdžio, o tuo labiau ne nelaimingas atsitikimas. Teismas pagrįstai konstatavo, kad R. L. neketino auginti naujagimio, t. y. įvykio metu ji veikė turėdama išankstinę tyčią.

Kitame Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 3 d. nuosprendyje konstatuojama, jog tai, kad motina nuo visų artimųjų, sutuoktinio slėpė savo nėštumą, viso nėštumo metu nesikreipė į gydymo įstaigas, nors prieš tai buvę nėštumai buvo komplikuoti, nesiruošė būsimo vaiko auginimui bei šaltu metų laiku gimdė slapčia, lauko tualete. Nors kaltinamoji neigė planavusi naujagimį nužudyti iš anksto, bet visų šių surinktų duomenų visuma leido konstatuoti, jog tyčia buvo apgalvota iš anksto, o tai lemia, jog nepriklausomai nuo gimdymo sukeltos būsenos ypatybių, motinos veika kvalifikuotina ne pagal BK 131 str., o pagal BK 129 str. 2 dalies atitinkamus punktus¹⁶⁸. Kita vertus, vien nėštumo slėpimas nėra laikytinas pagrįstu pagrindu teigti, jog tyčia susiformavo iš anksto.

Paminėtinas Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis, kuriame kaltinamoji buvo pripažinta padariusi nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 131 str. Nors byloje buvo nustatytas atkaklus nėštumo slėpimas ir neigimas, bet tokie kaltinamosios veiksmai nelaikyti kaip iš anksto apgalvota tyčia, nes negauta ir nesurinkta įrodymų, kad jos veiksmus sąlygojo sąmoningas išankstinis sprendimas atsikratyti naujagimio. Tokių ketinimų savo nėštumo metu ji niekam nėra išsakiusi, todėl negalima daryti išvados, kad tam ji iš anksto ruošėsi¹⁶⁹. Taigi teismų praktikoje laikomasi nuostatos, jog vertinant tyčios susiformavimo momentą, reikia vertinti eilę aplinkybių ir nėštumo slėpimas negali būti laikomas pagrindiniu faktoriumi, sprendžiant ar naujagimį ketinta nužudyti iš anksto, ar tokia mintis kilo staiga. Jei sumanymas nužudyti savo naujagimį motinai kilo iš anksto, dar iki gimdymo, tada, nepriklausomai nuo gimdymo

¹⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-106/2014.

¹⁶⁹ Ukmergės rajono apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2010 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010.

sukeltos būsenos ypatybių, motinos veika kvalifikuojama ne pagal LR BK 131 straipsnį, o pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus.

Nusikalstamos veikos padarymo motyvas nėra būtinas šios nusikalstamos veikos požymis, bet ganėtinai svarbus, norint išsiaiškinti vidinę nusikalstamos veikos sudėties pusę. Tai yra skatinamasis veiksnys, kuris nulemia kaltininkės vienokio ar kitokio pobūdžio veiksmus. Vieno motyvo nurodyti negalima, bet vienas iš dažniausių motyvų – nenorimas vaikas. Nenoras pasireiškia tuo, jog nėštumas nėra planuotas, motina vieniša (nepalaiko ryšių su kūdikio tėvu ar savo šeima), mažos pajamos, baimė, gėda prieš savo artimuosius ar kitus bendruomenės narius.

Išvados

1. Privilegiuotas nužudymas – tai tokia nusikalstama veika, kurios padarymui įtakos turi kaltininko emocinė būklė, kuri sietina su riboto pakaltinamumo institutu.
2. Privilegiuotų nužudymų objektas – kito žmogaus gyvybė, individo *homo sapiens* biologinė būklė, kai jis yra gimęs, bet dar nemiręs. Nukentėjusysis LR BK 130 str. prasme laikomas gyvas žmogus, nepriklausomai nuo jo požymių, o LR BK 131 str. prasme nukentėjusysis yra naujagimis.
3. Nužudymo labai susijaudinus atveju veika gali būti padaroma tik aktyviais veiksmais, o naujagimio nužudymas – tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu.
4. Kvalifikuojant veiką pagal LR BK 130 str. svarbu nustatyti tris sąlygas: susijaudinimą privalo sukelti nukentėjusysis savo neteisėtais ar įžeidžiamais veiksmais prieš kaltininką ar jam artimą asmenį; susijaudinimas privalo būti staigus; susijaudinta turi būti labai (kaltininkui sukelta fiziologinio afekto būseną).
5. Didelis susijaudinimas – tai toks žmogaus emocinės būklės pasikeitimas, dėl kurio staiga pakinta intelektualinė bei valinė kaltininko būseną ir susilpnėja jo veiksmų kontrolė.
6. Nužudymo labai susijaudinus atveju tarp nukentėjusiojo įžeidžiamo ar neteisėto veiksmo ir kaltininko veiksmų privalo būti praėjęs labai mažas laiko tarpas – veiksmai turi sekti iš karto po nukentėjusiojo veiksmų. Tai lemia šios nusikalstamos veikos specifika – afektinė tyčia yra trumpalaikė. Laiko trukmė – vertinamasis kriterijus, paliekamas teismo diskrecijai.
7. Naujagimio nužudymo subjektas yra specialusis – be bendrųjų nusikalstamos veikos subjekto požymių t. y. amžiaus ir pakaltinamumo, juo gali būti tik naujagimio motina.
8. Veika kvalifikuojama pagal LR BK 131 str. tada, kai motina veiką padaro būdama gimdymo nulemtoje būklėje. Įstatymas tokios būklės apibrėžimo nepateikia. Manytina, kad tokia būklė gali būti ne tik po gimdymo, bet ir pradėti formuotis nuo nėštumo pradžios ar jo metu – gali atsirasti tam tikros aplinkybės, kurios gali turėti įtakos gimdymo nulemtos būklės atsiradimui.
9. Nustatant riboto pakaltinamumo būseną, didelę įtaką turi psichologinės, psichiatrinės ekspertizės išvados.

SANTRAUKA

Magistrinio darbo tikslas – išanalizuoti nužudymą privilegijuojančius požymius, atskleisti jų sampratą bei esminius bruožus. Nužudymas labai susijaudinus ir naujagimio nužudymas lyginamuoju aspektu išanalizuotas su Rusijos, Vokietijos ir Ispanijos baudžiamaisiais kodeksais.

Nužudymą lengvinančių aplinkybių analizė pradedama pateikiant paprasto bei kvalifikuoto nužudymo sampratą nacionalinės teisės kontekste. Trumpai aptariami šioms nusikalstamosioms veikoms būdingi bruožai, rūšys. Taip pat darbe nagrinėjami teisės šaltiniai, reglamentavę privilegijuotų nužudymų raidą Lietuvoje.

Plačiausia darbo dalis skirta nužudymą privilegijuojantiems požymiams. Analizuojama naujagimio ir nužudymo labai susijaudinus objektyvioji bei subjektyvioji nusikalstamos veikos pusė, pateikiant teismų praktikos pavyzdžius.

SUMMARY

Aim of the present Master's thesis is to analyse the qualified features of murder, to reveal their understanding and the essential features. Loss-of-control murder and infanticide have been analysed in a comparative approach with the Criminal Codes of Russia, Germany and Spain.

The analysis of mitigating circumstances begins with an introduction to the understanding of an ordinary and a qualified murder in the context of national law. Features and types of such criminal activities are discussed briefly. The thesis also deals with the sources of law which regulate the development of qualified murders in Lithuania.

The largest section of the work is dedicated to the qualified features of murder. The objective and subjective sides of infanticide and loss-of-control murder are analysed by providing examples from court practice.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

I. TEISĖS NORMINIAI AKTAI

Tarptautiniai ir regioniniai teisės aktai

1. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 77-3288.
2. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2497.
3. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 156-7390.

Nacionaliniai teisės aktai

4. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 32- 1014.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 1961, Nr. 18-147 (su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d., *Žin.*, 2002, Nr. 112-4970).
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
8. Lietuvos Respublikos nuteistų mirties bausme asmenų, kuriems ši bausmė nebuvo įvykdyta, mirties bausmės pakeitimo laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausme įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 115-3238.
9. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1602.
10. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. birželio 17 d. įsakymu patvirtintas Vaiko gaivinimo standartas. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 110-5214.

II. SPECIALIOJI LITERATŪRA

11. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

12. ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis.*, Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
13. ABRAMAVIČIUS, A.; MILINIS, A.; BARANSKAITĖ, A.; Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, t. 18.
14. ALIUKONIENĖ, A. Veika kaip vienas iš sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyviųjų požymių. *Teisė*, 2013, t. 87.
15. ALIUKONIENĖ, R. Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
16. ALIUKONIENĖ, R.; ALIUKONIENĖ, N.; ALIUKONIS, V. Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*. 2016, t. 26, Nr. 1.
17. ALIUKONIENĖ, R.; MACHOVENKO, J. Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už sunkų sveikatos sutrikdymą Lietuvoje, raida. *Teisė*, 2013, t. 88.
18. ALIUKONIENĖ, R.; NAVICKAS, A.; BAREIKYTĖ, A. Naujagimio nužudymo teisiniai ir medicininiai aspektai. *Sveikatos mokslai*. 2016, t. 66.
19. ANDRIULIS, V.; MAKSIMAITIS, M. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002.
20. Baudžiamasis Statutas. Iš *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų*. Sudarytojai M. KAVOLIS, M.; BIELIACKINAS, S. Kaunas: D. Gurmano knygynas, 1934.
21. BIELIŪNAS, E., *et al.* *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*, Vilnius: Minties leidykla, 1989.
22. ČEPAS, A.; DOBRYNINAS, A.; VALICKAS, G. Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai. *Teisė*, 2013, t. 79.
23. DAŠKEVIČIUS, K.; MARCINKEVIČIENĖ, J. Nepakaltinamumo klinikinės nozologinės ir kriminalinės struktūros analizė Lietuvoje (1985-2009 m.). *Sveikatos mokslai*, 2014.
24. DEMBINSKAS, A., *et al.* *Psichiatrija*. Vilnius: Vaistų žinios, 2003.
25. DRAKŠAS, R. *Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos. Monografija*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
26. DRAŠUTIENĖ, G., *et al.* *Akušerija ir ginekologija*. Vilnius: Vaistų žinios, 2005.

27. GRUODYTĖ, E.; PALIONIENĖ, N. Riboto pakaltinamumo sampratos problematika lyginamuoju aspektu. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014.
28. JANULAITIS, A. Kazimiero teisyne 1468 metais. Iš *Lietuvos teisės ir valstybės istorijos*. Straipsnių ir mokslinių darbų ištraukos. Vilnius: Lietuvos Teisės Universitetas, 2001.
29. JANULAITIS, A.; JURGINIS, J. *Kazimiero teisyne (1468 m.)*. Vilnius: Mintis, 1967.
30. JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997.
31. KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos. *Teisės problemos*. 2005, 2 (48).
32. KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Leidykla „Mintis“, 1964.
33. KLIMKA, A.; APANAVIČIUS, M.; MISIŪNAS, J. *Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis*. Vilnius: Mintis, 1974.
34. LAPKIENĖ, L. *Pogimdyminiai psichikos sutrikimai ir jų medikamentinio gydymo taktika laktacijos metu*. Vilnius: Nervų ir psichikos ligos, 2002.
35. LIAUSĖDAS, A. Moterų agresija ir psichikos sutrikimai. *Sveikata*. 1999, t. 4.
36. LIESIS, M. Baudžiamosios atsakomybės už aktyviąją eutanaziją ir padėjimą nusižudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos baudžiamuosiuose kodeksuose. *Teisė*, 2005, Nr. 54.
37. MACHOVENKO, J. *Lietuvos didžiosios kunigaikštystės teisės šaltiniai*. Vilnius: Justitia, 2000.
38. MAKSIMAITIS, M.; VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1997.
39. MARCINKEVIČIENĖ, J. Pakaltinamų asmenų su psichikos sutrikimais visuomenei pavojingų veikų prevencija. Iš: *Agresija ir smurtas – psichinė norma ir patologija*. Vilnius, 2001.
40. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
41. MILINIS, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą. Monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
42. MILINIS, A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje. *Teisė*, 2006, Nr. 59.

43. NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
44. Pamedės Teisynas. Iš *Lietuvos teisės chrestomatija*. Sudarytojai Gelumauskienė R. ir Šapoka G. Vilnius: Justitia, 2012.
45. PAVILIONIS, V.; MERKEVIČIUS, R. *Būtinoji gintis: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 1999.
46. PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: vadovėlis. 2-asis papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
47. PĖSTININKAS, A. *Nusikaltimai asmeniui*. Vilnius: Mintis, 1984.
48. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006.
49. PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996.
50. RTFSR baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais iki 1940 m. lapkričio 15 d.): oficialus tekstas su pastraipsniui susistemintos medžiagos priedu. Kaunas: Spindulys, 1941, p. 86.
51. SAMUOLIENĖ, R. Pogimdyminės psichozės. *Sveikata*. 1999, t. 4.
52. STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1995.
53. STASIŪNIENĖ, J., et al. Motinų, nužudžiusių savo najagimą, teisinė ir teismo medicininė charakteristika. *Labaratorinė medicina*, 2013, t. 15.
54. ŠVEDAS, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2006.
55. Tarptautinių žodžių žodynas. A-K. Sudarytoja VAITKEVIČIŪTĖ V. – Vilnius: Žodynas, 1999.
56. VANSEVIČIUS, S. Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai 1919–1940 metais. *Teisė*, 1993, t. 27.
57. VERŠEKYS, P. Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, 2012, Nr. 82.
58. VERŠEKYS, P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
59. BONNET, C. Adoption at birth: Prevention against abandonment or neonaticide. *Child Abuse & Neglect*, 1993, no. 17.
60. BURNS, D. *Aspects of Postpartum Depression*. Ontario: Middlesex-London Health Unit, London, 2003.

61. GRADWOHL, R. B. H., *et al.* *Legal Medicine*. USA: The C. V. Mosby Company, 1954.
62. HARRIS, M. *Cannibals and Kings: The Origins of Cultures*. New York: Random House, 1977.
63. HARRIS, M. *Kultūrinė antropologija*. Vilnius: Tvermė, 1998.
64. HOLTON, R.; SHUTE, S. Self-Control in the Modern Provocation Defence. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2007, vol. 27, No. 01.
65. RESNICK, P. J. Murder of the newborn: a psychiatric review. *Psychiatry*, 1970, vol. 126, no. 10.
66. ROTH, L.; BLAYDEN, L. *Provocation and self-defence in intimate partner and sexual advance homicides*. Sydney: NSW Parliamentary Research Service, 2012.
67. SANJEEV, A. *Rationalizing Infanticide: A Medico-Legal Assessment of the Criminal Code's Child Homicide Offence*, 2010.
68. SCHEPER-HUGHES, N. *Death without weeping: the violence of everyday life in Brazil*. Berkeley, CA, USA: University of California Press, 1993.
69. VALLILEE, E. Deconstructing Infanticide. *Western Journal of Legal Studies*, 2015, vol. 5, no. 4.
70. BOJAROV, S. Problemy opredelenija načala žizni čeloveka v ugovnom prave. *Ugovnoe pravo*. 2004.
71. BORODIN, S. V., *et al.* *Kommentarij k Ugolovnomu kodeksu Rossijskoj Federacii*. Moskva: Jurist, 1997.
72. MAREK, A. *Kodeks karny. Komentarz. Wydanie II*. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005.
73. SHARGODSKIJ M. D. *Prestuplenie protiv zhizni i zdorovja*. Moskva, 1948.
74. ZDRAVOMYSLOV, B. V., *et al.* *Ugovnoe pravo Rossijskoj Federacii. Osobennaja chastj*. Moskva: Jurist, 1999.
75. ЗАГОРОДНИКО Н. И. *Преступлени проти жизн п советском уголовном праву*. Москва, 1961.
76. КУРГУЗКИНА, Е. Б. *Убийство матерью новорожденного: природа, причины, предупреждении*. Воронеж, 1999.
77. МИЛЮКОВ, С. Б. *Российское уголовное законодательство. Опыт критического анализа*. Санкт-Петербург, 2000.
78. ТКАЧЕНКО, В. И. *Квалификация пресмуплений лромив жизни и здаровья по уголовному лраву*. Москва: Юридическая литература, 1977.

III. TEISMŲ PRAKTIKA

79. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 109-3004.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-648/2016.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-537-303/2015.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92-699/2015.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-266/2012.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283/2006.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2004 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327/2004.
87. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-524-150/2015.
88. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2015 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-201-177/2015.
89. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2015 m. sausio 16 d. nuosprendis, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-143-495/2015.
90. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2014 m. sausio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-106/2014.
91. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013.
92. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-336/2011.
93. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-133-318/2016.

94. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-182-312/2014.
95. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-44-350/2014.
96. Vilniaus apygardos teismo baudžiamųjų bylų teisėjų kolegija. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. M1-386-626/2014.*
97. Ukmergės rajono apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2010 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26- 161/2010.

ELEKTRONINIAI ŠALTINIAI

98. Ispanijos baudžiamasis kodeksas Prieiga per internetą. http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html.
99. Nusikalstamų veikų žinybinis registras, tvarkomas Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: http://www.ird.lt/viewpage.php?page_id=152
100. *PERU: Little mother.* Prieiga per internetą. <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,893791,00.html>.
101. Polski kodeks karny. Prieiga per internetą. <http://e-prawnik.pl/prawo/data.php/dHlwZT00MTAwJmlkPTYxNzgmj0xMjg1>.
102. Prancūzijos baudžiamasis kodeksas, 2005 m. redakcija; Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
103. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas, priimtas 1996 m.; 2012 m. redakcija Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
104. Vengrijos baudžiamasis kodeksas, 2012 m. redakcija; Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
105. Vokietijos Federacinės respublikos baudžiamasis kodeksas, priimtas 1971 m.; 2013 m. redakcija Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
106. Švedijos baudžiamasis kodeksas, priimtas 1962 m.; 1999 m. redakcija Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.